

2026-02

$$\begin{aligned} & \text{p} \ddot{y} \text{ ' } \grave{A} \grave{I} \ddot{A} \cdot \frac{1}{2} \sim \mu \acute{E} \acute{A} \neg \pm \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{2} \quad \acute{A} \neg \frac{3}{4} \cdot : \alpha \\ & \text{p} \ddot{y} \text{ " } ^1 \mu \text{ , } \frac{1}{2} - \hat{A} \text{ " } ^0 \pm ^1 \zeta \quad \tilde{A} \ddot{A} \pm \mu ^3 ^0 \gg \textcircled{R} \frac{1}{4} \pm \ddot{A} : \end{aligned}$$

$$\text{p} \ddot{y} \check{s} \pm ^3 ^1 \neg \text{ , } \bullet ^1 \acute{A} \textcircled{R} \frac{1}{2} \cdot$$

$$\begin{aligned} & \text{p} \ddot{y} \text{ } \text{ } \mu \ddot{A} \pm \grave{A} \ddot{A} \acute{A} \zeta ^1 \pm ^0 \grave{I} \quad \acute{A} \grave{I} ^3 \acute{A} \pm \frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm \text{ " } ^1 \mu \text{ , } \frac{1}{2} \hat{I} \frac{1}{2} \quad \text{ } \text{ } \zeta - \tilde{A} \mu \acute{E} \frac{1}{2} \text{ , } \text{ } \text{ } \ddot{A} \acute{A} \pm \ddot{A} \cdot ^3 ^1 ^0 \textcircled{R} \hat{A} \text{ } ^0 \pm ^1 \text{ ' } \tilde{A} \text{ } \text{ } \neg \gg \mu ^1 \pm \hat{A} \\ & \text{p} \ddot{y} \check{s} \zeta \text{ } ^1 \frac{1}{2} \acute{E} \frac{1}{2} ^1 ^0 \hat{I} \frac{1}{2} \quad \bullet \grave{A} ^1 \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{4} \hat{I} \frac{1}{2} \text{ , } \alpha \mu \zeta \frac{1}{2} \hat{I} \frac{1}{2} \text{ } ^0 \pm ^1 \text{ ' } \frac{1}{2} \text{ , } \acute{A} \acute{E} \grave{A} ^1 \tilde{A} \ddot{A} ^1 ^0 \hat{I} \frac{1}{2} \quad \text{ } \text{ } \text{ } \text{ } \zeta \acute{A} \text{ ' } \hat{I} \frac{1}{2} \text{ , } \quad \pm \frac{1}{2} \mu \grave{A} ^1 \tilde{A} \ddot{A} \textcircled{R} \end{aligned}$$

<http://hdl.handle.net/11728/13296>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΣΧΟΛΗ: Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Από την
Θεωρία στην Πράξη: Το Διεθνές Δίκαιο στα
εγκλήματα πολέμου.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Καγιά Ειρήνη.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑΣ: Γαβριήλ
Ελένη.

ΜΗΝΑΣ/ΕΤΟΣ: 02/2026.

ΣΧΟΛΗ: Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου.

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Από την
Θεωρία στην Πράξη: Το Διεθνές Δίκαιο στα
εγκλήματα πολέμου**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις,
Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις
Πάφος.**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΗ: Καγιά Ειρήνη

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΜΗΝΑΣ/ΕΤΟΣ: 2/2026

Πνευματικά δικαιώματα Copyright © Καγιά Ειρήνη, 2026.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Καγιά Ειρήνη

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Από την Θεωρία στην Πράξη: Το Διεθνές Δίκαιο στα εγκλήματα πολέμου.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 27/02/2025 [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος):

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Καγιά Ειρήνη γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Από την Θεωρία στην πράξη: Το Διεθνές Δίκαιο στα εγκλήματα πολέμου», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα:

Καγιά Ειρήνη

Ευχαριστίες

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος δεν ήταν τυχαία, καθώς τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούσαν πάντοτε για εμένα ένα ζήτημα που με συγκινούσε βαθιά. Ιδιαίτερα στο πλαίσιο των πολεμικών συρράξεων, όπου η ανθρώπινη ζωή απειλείται και η αξιοπρέπεια καταπατάται με ευκολία, γεννιέται έντονα η ανάγκη για προστασία και δικαιοσύνη. Με προβληματίζει το γεγονός ότι πολλές από αυτές τις παραβιάσεις παραμένουν ατιμώρητες, αφήνοντας πίσω τους όχι μόνο ανυπολόγιστες απώλειες αλλά και ένα διαρκές αίσθημα αδικίας. Μέσα από την παρούσα εργασία επιδίωξα να κατανοήσω σε βάθος τον ρόλο του Διεθνούς Δικαίου και να αναδείξω τη σημασία της ουσιαστικής εφαρμογής του, ιδιαίτερα σε έναν κόσμο που εξακολουθεί να δοκιμάζεται από συγκρούσεις.

Θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη προς την οικογένειά μου για την αμέριστη στήριξη, την υπομονή και την κατανόηση που μου προσέφεραν καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας αυτής. Παράλληλα, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κ. Γαβριήλ Ελένη, για την πολύτιμη καθοδήγηση, τη συνεχή στήριξη και την κατανόηση που μου έδειξε σε κάθε στάδιο της συγγραφικής διαδικασίας. Η συμβολή της υπήρξε καθοριστική για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στα εγκλήματα πολέμου, εστιάζοντας στη σχέση μεταξύ του θεωρητικού πλαισίου και της πρακτικής πραγματικότητας. Σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου οι ένοπλες συγκρούσεις εξακολουθούν να προκαλούν εκτεταμένες ανθρωπιστικές κρίσεις, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η απόδοση ευθυνών για σοβαρές παραβιάσεις αναδεικνύονται σε ζητήματα ιδιαίτερης σημασίας. Παρά την ύπαρξη ενός οργανωμένου νομικού συστήματος που αποσκοπεί στον περιορισμό της βίας και στη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων αυτών συχνά συναντά σημαντικά εμπόδια.

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσει κατά πόσο το Διεθνές Δίκαιο λειτουργεί ως ουσιαστικός μηχανισμός προστασίας σε περιόδους πολέμου και να αναδείξει τις βασικές προκλήσεις που επηρεάζουν την εφαρμογή του. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους παράγοντες που συμβάλλουν στο φαινόμενο της ατιμωρησίας, όπως οι πολιτικές σκοπιμότητες, τα αντικρουόμενα συμφέροντα των κρατών και οι δυσκολίες ενεργοποίησης των διεθνών μηχανισμών λογοδοσίας. Παράλληλα, εξετάζεται η σημασία της διεθνούς συνεργασίας και η ανάγκη ενίσχυσης των θεσμών, ώστε να καταστεί δυνατή μια πιο συνεπής και αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου.

Η εργασία καταλήγει ότι, παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στη διαμόρφωση ενός ισχυρού κανονιστικού πλαισίου, εξακολουθεί να υπάρχει απόσταση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, γεγονός που αναδεικνύει τη συνεχιζόμενη ανάγκη για ενίσχυση της εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου.

Abstract

This thesis examines the application of International Law to war crimes, focusing on the relationship between the theoretical framework and practical reality. In an international environment where armed conflicts continue to generate severe humanitarian crises, the protection of human rights and the attribution of responsibility for serious violations emerge as matters of critical importance. Despite the existence of an established legal system aimed at limiting violence and safeguarding human dignity, the effective implementation of these rules often encounters significant challenges.

The purpose of this study is to explore the extent to which International Law functions as a substantial mechanism of protection during times of war and to highlight the main challenges that affect its enforcement. Particular emphasis is placed on the factors that contribute to the phenomenon of impunity, including political considerations, conflicting state interests, and the difficulties involved in activating international accountability mechanisms. At the same time, the study underlines the importance of international cooperation and the need to strengthen institutional frameworks in order to promote a more consistent and effective response to war crimes.

The thesis concludes that, despite the progress made in establishing a strong normative framework, a gap still persists between theory and practice, underscoring the ongoing need to reinforce the implementation of International Law.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο 1.1: Ορισμός και Εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου	12

1.1 Ορισμός και Εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου.	12
1.2 Πηγές του Διεθνούς Δικαίου.	13
1.3 Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ).	15
Κεφάλαιο 2: Το Νομικό Πλαίσιο των Ενόπλων Συγκρούσεων.....	17
2.1 Κατηγορίες Ενόπλων Συγκρούσεων.....	17
2.2 Βασικές Διεθνείς Συμβάσεις	18
2.3 Νομικά Ζητήματα στις Ένοπλες Συγκρούσεις.....	20
Κεφάλαιο 3: Μελέτη περίπτωσης Ισραήλ-Παλαιστίνης και εγκλήματα πολέμου.	22
3.1 Εννοιολογική προσέγγιση των εγκλημάτων πολέμου και πρακτικές εκδηλώσεις στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης	22
3.2 Παρεμβάσεις και διαδικαστικές ενέργειες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης.....	23
3.3 Νομικές συνέπειες των εγκλημάτων πολέμου και περιορισμοί εφαρμογής του διεθνούς δικαίου στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης	25
Κεφάλαιο 4: Μελέτη περίπτωσης Ρωσίας-Ουκρανίας και ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών.....	26
4.1 Ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών.....	26
4.2 Ο ρόλος του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ουκρανίας-Ρωσίας	27
4.3 Ο ρόλος άλλων διεθνών οργανισμών και εξειδικευμένων μηχανισμών των Ηνωμένων Εθνών	29
Κεφάλαιο 5: Προκλήσεις στην Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου.....	30
5.1 Πολιτικές και Γεωστρατηγικές Επιρροές.....	30
5.2 Νομικά Ζητήματα και Προβλήματα στην Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου ...	31
5.3 Ηθικά και Ανθρωπιστικά Διλήμματα	32
Κεφάλαιο 6: Πρακτική Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου σε Σύγχρονες Συγκρούσεις – Μελέτες Περίπτωσης Εγκλημάτων Πολέμου	34
6.1 Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στη Σύγκρουση της Ουκρανίας.....	34
6.2 Η Περίπτωση της Παλαιστίνης και του Ισραήλ.....	34
6.3 Κριτική Ανάλυση των Διεθνών Παρεμβάσεων	35
Κεφάλαιο 7: Μελλοντικές Προκλήσεις και Υποστηρικτικοί Μηχανισμοί στην Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου για τα Εγκλήματα Πολέμου	36
7.1 Νέες Μορφές Συγκρούσεων και Επιπτώσεις στο Διεθνές Δίκαιο	36
7.2 Τεχνολογία και Νομική Αξιοποίηση Ψηφιακών Στοιχείων.....	37
7.3 Ο Ρόλος των ΜΜΕ και ΜΚΟ στην Ενίσχυση της Διεθνούς Λογοδοσίας.....	39
7.4 Ενίσχυση Θεσμών και Προσαρμογή Νομικών Πλαισίων.....	40
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα και Προτάσεις.....	41
8.1 Βασικά Συμπεράσματα της Έρευνας	41
8.2 Εκτίμηση της Αποτελεσματικότητας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου μέσα από τη Σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης.....	42

8.3 Προτάσεις για Βελτίωση της Εφαρμογής του Δικαίου.....	43
8.4 Κλείσιμο και Προβληματισμός για το Μέλλον.....	44

Βιβλιογραφία.....	46
-------------------	----

Εισαγωγή

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας εστιάζει στην εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στα εγκλήματα πολέμου, εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι διεθνείς κανόνες επιχειρούν να ρυθμίσουν τις ένοπλες συγκρούσεις και να προστατεύσουν τους πληθυσμούς που πλήττονται από αυτές. Η θεματική αυτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς τα εγκλήματα πολέμου δεν αποτελούν απλώς ιστορικό φαινόμενο, αλλά μια ζώσα πραγματικότητα που συνοδεύει πολλές από τις σύγχρονες συγκρούσεις. Παρά την ύπαρξη ενός εκτεταμένου νομικού πλαισίου, οι παραβιάσεις εξακολουθούν να καταγράφονται με ανησυχητική συχνότητα, αναδεικνύοντας τα κενά στην εφαρμογή των διεθνών κανόνων και την απόσταση που υφίσταται μεταξύ θεωρητικής θεμελίωσης και πρακτικής εφαρμογής. Η μελέτη του ζητήματος αυτού είναι καθοριστική για την κατανόηση όχι μόνο των αδυναμιών του διεθνούς συστήματος λογοδοσίας, αλλά και των δυνατοτήτων ενίσχυσής του, καθώς η αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου συνδέεται άμεσα με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης.

Η εργασία καθοδηγείται από έναν σαφή ερευνητικό προσανατολισμό, ο οποίος αποτυπώνεται στους στόχους και στα ερευνητικά της ερωτήματα. Κεντρικός σκοπός είναι η ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζεται το Διεθνές Δίκαιο στα εγκλήματα πολέμου, μέσα από τη σύνδεση θεωρίας και πράξης. Η ανάλυση επικεντρώνεται στην αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των διεθνών κανόνων, στον εντοπισμό των προκλήσεων που περιορίζουν την εφαρμογή τους, καθώς και στην ερμηνεία σύγχρονων παραδειγμάτων παραβιάσεων που καταδεικνύουν τα όρια και τις δυνατότητες βελτίωσης του ισχύοντος πλαισίου. Ο προβληματισμός που διατρέχει την έρευνα συνοψίζεται σε δύο βασικά ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία διατυπώνονται με σαφήνεια ως εξής:

- **Πόσο αποτελεσματικά εφαρμόζεται το Διεθνές Δίκαιο στις συνθήκες των σύγχρονων συγκρούσεων και σε ποιον βαθμό επιτυγχάνει να προστατεύσει τα θύματα παραβιάσεων;**
- **Πώς οι παρεμβάσεις και οι διαδικαστικές ενέργειες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης αναδεικνύουν τις δυνατότητες και τα όρια του ΔΠΔ στην αντιμετώπιση καταγγελλόμενων εγκλημάτων πολέμου;**
- **Πώς η σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας αποτυπώνει την αποτελεσματικότητα και τους περιορισμούς των διεθνών οργανισμών στην πρόληψη, παρακολούθηση και αντιμετώπιση παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου;**

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται σε συνδυασμό διαφορετικών εργαλείων ανάλυσης. Πραγματοποιείται εκτενής βιβλιογραφική ανασκόπηση, προκειμένου να συγκεντρωθεί η θεωρητική βάση και οι απόψεις της επιστημονικής κοινότητας σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας. Παράλληλα, εξετάζονται πρωτογενείς πηγές, όπως διεθνείς συνθήκες, συμβάσεις και αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων, οι οποίες αποτελούν το θεμέλιο για την κατανόηση

του νομικού πλαισίου. Συμπληρωματικά, αξιοποιούνται δευτερογενείς πηγές, όπως εκθέσεις οργανισμών και ερευνητικά άρθρα, ώστε να αναδειχθούν οι σύγχρονες προσεγγίσεις και οι πρακτικές εφαρμογές των κανόνων. Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης η μελέτη επιλεγμένων σύγχρονων περιπτώσεων, οι οποίες επιτρέπουν την εξαγωγή συμπερασμάτων για το πώς το Διεθνές Δίκαιο εφαρμόζεται –ή παραμένει ανεφάρμοστο– στις πραγματικές συνθήκες των συγκρούσεων.

Η εργασία αναπτύσσεται σε οκτώ κεφάλαια που ακολουθούν μια λογική αλληλουχία. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η θεωρητική θεμελίωση του Διεθνούς Δικαίου και οι πηγές του, ενώ το δεύτερο αναλύει το νομικό πλαίσιο που διέπει τα εγκλήματα πολέμου. Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στον ορισμό και την κατηγοριοποίηση των εγκλημάτων αυτών, ενώ το τέταρτο εξετάζει τον ρόλο των διεθνών οργανισμών στην πρόληψη και καταστολή τους, μέσα από μελέτες περίπτωσης, Ισραήλ-Παλαιστίνης και Ρωσίας-Ουκρανίας αντιστοίχως. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται οι προκλήσεις εφαρμογής του δικαίου, ενώ το έκτο παρουσιάζει την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου σε σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις. Στο έβδομο κεφάλαιο διερευνώνται οι μελλοντικές προκλήσεις και οι υποστηρικτικοί μηχανισμοί που δύνανται να ενισχύσουν την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου, ενώ το όγδοο κεφάλαιο συνοψίζει τα βασικά συμπεράσματα και διατυπώνει προτάσεις για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του διεθνούς συστήματος. Μέσα από αυτή τη διάρθρωση, η εργασία επιχειρεί να προσφέρει μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη προσέγγιση στο ζήτημα της εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου στα εγκλήματα πολέμου, αναδεικνύοντας τόσο τις επιτυχίες όσο και τις αδυναμίες του.

Η σημασία της παρούσας μελέτης έγκειται στο ότι επιχειρεί να γεφυρώσει το θεωρητικό υπόβαθρο του διεθνούς δικαίου με την πραγματικότητα των σύγχρονων συγκρούσεων, όπου οι κανόνες συχνά δοκιμάζονται ή παραμένουν ανεφάρμοστοι. Μέσα από τη συστηματική ανάλυση των θεσμικών πλαισίων, την κριτική προσέγγιση των υφιστάμενων μηχανισμών και την εστίαση σε χαρακτηριστικές μελέτες περίπτωσης, η εργασία φιλοδοξεί να αναδείξει όχι μόνο τις αδυναμίες αλλά και τις δυνατότητες βελτίωσης του διεθνούς συστήματος λογοδοσίας. Το θέμα των εγκλημάτων πολέμου δεν αφορά αποκλειστικά νομικούς ή ακαδημαϊκούς κύκλους· αγγίζει τον πυρήνα των αξιών που διέπουν τη διεθνή κοινότητα και συνδέεται άμεσα με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Με αυτή την οπτική, η έρευνα που ακολουθεί δεν περιορίζεται στην καταγραφή κανόνων και παραβιάσεων, αλλά επιδιώκει να συμβάλει σε έναν ουσιαστικό διάλογο για το μέλλον της διεθνούς δικαιοσύνης και την ενίσχυση της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου.

Κεφάλαιο 1.1: Ορισμός και Εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου

1.1 Ορισμός και Εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου.

Το Διεθνές Δίκαιο αποτελεί το σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ κρατών, διεθνών οργανισμών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδιωτών και θεωρείται δεσμευτικό από τη διεθνή κοινότητα (Περράκης 2017). Ο Cassese (1998) υπογραμμίζει ότι οι κανόνες αυτοί δεν προκύπτουν αποκλειστικά από συμβάσεις, αλλά συγκροτούνται μέσα από ένα πλέγμα πηγών, όπως οι διεθνείς συνθήκες, το εθιμικό δίκαιο, οι γενικές αρχές δικαίου και οι αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων. Σύμφωνα με τον Hathaway (2019), η ουσία του διεθνούς δικαίου δεν περιορίζεται στην τυπική ρύθμιση των σχέσεων των κρατών, αλλά επεκτείνεται στην προστασία του ατόμου και την επιβολή λογοδοσίας σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων.

Η ιστορική εξέλιξη του διεθνούς δικαίου αποδεικνύει ότι πρόκειται για ένα δίκαιο που διαρκώς μετασχηματίζεται, αντανακλώντας τις ανάγκες κάθε εποχής. Οι ρίζες του μπορούν να ανιχνευθούν ήδη στην αρχαιότητα, όταν πόλεις-κράτη της Μεσοποταμίας συνήψαν συνθήκες για την τήρηση ειρήνης, ενώ οι Ρωμαίοι ανέπτυξαν το *jus gentium*, το οποίο ρύθμιζε τις σχέσεις με ξένους λαούς. Στον Μεσαίωνα, το εκκλησιαστικό δίκαιο και οι κανόνες της ιπποσύνης επιχείρησαν να περιορίσουν την αυθαιρεσία στον πόλεμο. Όπως επισημαίνει ο Cassese (1998), η θεωρητική θεμελίωση του διεθνούς δικαίου ενισχύθηκε σημαντικά τον 16ο και 17ο αιώνα, με τον Francisco de Vitoria να εισάγει την ιδέα ότι οι πόλεμοι πρέπει να υπακούουν σε κανόνες δικαιοσύνης, ενώ ο Hugo Grotius, με το έργο του *De jure belli ac pacis*, ανέδειξε την αρχή ότι ακόμη και οι πόλεμοι διέπονται από δίκαιο, θέτοντας τις βάσεις για το σύγχρονο διεθνές νομικό σύστημα.

Κατά τον 19ο αιώνα, η ανάγκη κωδικοποίησης των κανόνων πολέμου οδήγησε στη σύνταξη σημαντικών νομικών κειμένων. Ο Lieber Code (1863), που εφαρμόστηκε στον αμερικανικό εμφύλιο πόλεμο, αποτέλεσε την πρώτη απόπειρα θεσμοθέτησης κανόνων που ρύθμιζαν τη συμπεριφορά των στρατευμάτων. Στη συνέχεια, οι Συμβάσεις της Χάγης (1899, 1907) καθιέρωσαν περιορισμούς στα μέσα και στις μεθόδους διεξαγωγής πολέμου και αναγνώρισαν την προστασία αμάχων και αιχμαλώτων (Ατματζίδης 2014). Η εξέλιξη αυτή επιταχύνθηκε με τις Συμβάσεις της Γενεύης (1949) και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα (1977), που διεύρυναν την προστασία των θυμάτων συγκρούσεων και καθιέρωσαν τις αρχές της διάκρισης και της αναλογικότητας.

Η μεγαλύτερη τομή επήλθε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν οι δίκες της Νυρεμβέργης θεμελίωσαν την αρχή της ατομικής ποινικής ευθύνης για εγκλήματα πολέμου. Όπως παρατηρεί ο Bohrer (2012), η Νυρεμβέργη απέδειξε ότι οι υπεύθυνοι για σοβαρές παραβιάσεις διεθνούς δικαίου μπορούν να λογοδοτήσουν ανεξαρτήτως της θέσης τους. Παράλληλα, η νομολογία των διεθνών ποινικών δικαστηρίων για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) και τη Ρουάντα (ICTR) διεύρυνε την ερμηνεία των εγκλημάτων πολέμου και ενίσχυσε την αρχή της λογοδοσίας (Akhavan 2008).

Η σύγχρονη φάση της εξέλιξης του διεθνούς δικαίου σηματοδοτήθηκε από την υιοθέτηση του Καταστατικού της Ρώμης (1998) και την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ). Όπως σημειώνει ο Rosen (2021), το ΔΠΔ έδωσε θεσμική υπόσταση στην ιδέα ότι τα εγκλήματα πολέμου δεν πρέπει να μένουν ατιμώρητα και ανέδειξε την ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών εφαρμογής του δικαίου. Παράλληλα, τα “Elements of Crimes” που συνοδεύουν το Καταστατικό της Ρώμης εξειδίκευσαν τα νομικά χαρακτηριστικά κάθε εγκλήματος, προσφέροντας σαφές πλαίσιο για τη δικαστική τους αντιμετώπιση. Ο Hathaway (2019) επισημαίνει ότι, παρά την πρόοδο, εξακολουθεί να υπάρχει χάσμα μεταξύ θεωρίας και πράξης, κυρίως λόγω της περιορισμένης συνεργασίας ορισμένων κρατών και των γεωπολιτικών συμφερόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή των κανόνων.

Η εξέλιξη αυτή δείχνει ότι το διεθνές δίκαιο δεν είναι στατικό αλλά δυναμικό, διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση των κρατών, των διεθνών οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών. Όπως παρατηρεί η Φράγκου (2019), οι διεθνείς κανόνες αποκτούν πραγματική ισχύ μόνο όταν υποστηρίζονται από θεσμούς με επαρκή αρμοδιότητα και όταν εφαρμόζονται στην πράξη. Η συνεχής αναμόρφωση και προσαρμογή του διεθνούς δικαίου στις νέες μορφές συγκρούσεων αποδεικνύει ότι πρόκειται για ένα ζωντανό νομικό σύστημα, του οποίου ο στόχος παραμένει η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης.

1.2 Πηγές του Διεθνούς Δικαίου.

Οι πηγές του διεθνούς δικαίου συγκροτούν το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομείται η διεθνής έννομη τάξη και η νομική βάση για τον προσδιορισμό και την τιμωρία των εγκλημάτων πολέμου. Η κλασική τους κατηγοριοποίηση αποτυπώνεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, το οποίο ορίζει ρητά ως κύριες πηγές τις διεθνείς συνθήκες, το εθιμικό διεθνές δίκαιο και τις γενικές αρχές δικαίου, ενώ αναφέρει τις δικαστικές αποφάσεις και τη θεωρία των νομικών επιστημόνων ως επικουρικά μέσα για την ερμηνεία των κανόνων. Η διάκριση αυτή δεν είναι τυπική αλλά ουσιαστική, καθώς αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικές νομικές πηγές συνυφαίνονται και λειτουργούν συμπληρωματικά, σχηματίζοντας ένα συνεκτικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των διεθνών εγκλημάτων.

Οι διεθνείς συνθήκες συνιστούν την πλέον τυπική και δεσμευτική πηγή. Αποτελούν γραπτές συμφωνίες μεταξύ κρατών που δημιουργούν νομικές υποχρεώσεις, όπως ρητά προβλέπεται και στη Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (1969). Στο πεδίο των εγκλημάτων πολέμου, οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και τα Πρόσθετα

Πρωτόκολλά τους του 1977 καθορίζουν τα ελάχιστα πρότυπα προστασίας των αμάχων, των αιχμαλώτων και των τραυματιών, θεσπίζοντας παράλληλα κανόνες περιορισμού των μεθόδων και μέσων πολέμου. Η Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης προβλέπει ότι οι σοβαρές παραβιάσεις της, όπως οι επιθέσεις κατά αμάχων ή οι μετακινήσεις πληθυσμών, συνιστούν εγκλήματα πολέμου και δημιουργούν υποχρέωση δίωξης για τα κράτη (άρθρα 49 και 146). Η ισχύς τους είναι σχεδόν καθολική, καθώς έχουν κυρωθεί από το σύνολο σχεδόν της διεθνούς κοινότητας, γεγονός που ενισχύει την εθιμική τους ισχύ. Επιπλέον, η Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα (1993) και η Σύμβαση της Οτάβα για τις νάρκες κατά προσωπικού (1997) συμπληρώνουν το πλαίσιο, εισάγοντας απαγορεύσεις που επιβάλλονται ακόμη και σε κράτη που δεν τις έχουν κυρώσει, λόγω του εθιμικού τους χαρακτήρα. Το Καταστατικό της Ρώμης (1998), με το οποίο ιδρύθηκε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ), ενσωματώνει τους κανόνες αυτούς και τους εξειδικεύει. Στο άρθρο 8 καταγράφει αναλυτικά τις πράξεις που συνιστούν εγκλήματα πολέμου, όπως η σκόπιμη επίθεση κατά αμάχων ή η χρήση απαγορευμένων όπλων, ενώ το άρθρο 25 θεμελιώνει την ατομική ποινική ευθύνη των δραστών. Μέσω αυτών των διατάξεων, οι συνθήκες δεν περιορίζονται στην πρόληψη αλλά θεμελιώνουν και το πλαίσιο ποινικής δίωξης.

Το εθιμικό διεθνές δίκαιο αποτελεί την αρχαιότερη πηγή και διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει συμβατική ρύθμιση ή όταν ένα κράτος δεν δεσμεύεται από συγκεκριμένες συνθήκες. Ορίζεται από δύο στοιχεία: τη σταθερή πρακτική των κρατών (*usus*) και την πεποίθηση ότι η πρακτική αυτή είναι νομικά υποχρεωτική (*opinio juris*). Στο πεδίο των εγκλημάτων πολέμου, το εθιμικό δίκαιο κατοχυρώνει κανόνες όπως η προστασία αμάχων, η απαγόρευση βασανιστηρίων και η απαγόρευση χρήσης όπλων που προκαλούν υπερβολικά δεινά. (Σύμβαση της Γενεύης Περί Μεταχειρίσεως των Αιχμαλώτων Πολέμου III, 1943, άρθρο 4Α3). Η Μελέτη της Διεθνούς Επιτροπής Ερυθρού Σταυρού για το Εθιμικό Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ICRC 2005) κατέγραψε 161 εθιμικούς κανόνες που εφαρμόζονται ανεξάρτητα από την κύρωση συνθηκών, επιβεβαιώνοντας τη δεσμευτικότητά τους για όλα τα κράτη. Η νομολογία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY), ειδικά στην υπόθεση *Tadić* (1995), καθόρισε ότι οι εθιμικοί κανόνες του ανθρωπιστικού δικαίου ισχύουν τόσο σε διεθνείς όσο και σε μη διεθνείς συγκρούσεις, διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής τους. Με αυτόν τον τρόπο, το εθιμικό δίκαιο διασφαλίζει την προστασία ακόμη και όταν απουσιάζει συμβατική ρύθμιση.

Οι γενικές αρχές δικαίου, αναγνωρισμένες από τα πολιτισμένα έθνη, λειτουργούν συμπληρωματικά και εφαρμόζονται σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει ρητή συνθήκη ή εθιμικός κανόνας. Πρόκειται για αρχές που προκύπτουν από τα εσωτερικά νομικά συστήματα των κρατών και αντανακλούν θεμελιώδεις αξίες, όπως η αρχή της καλής πίστης, της αναλογικότητας και η απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος. Στην εφαρμογή τους για τα εγκλήματα πολέμου, οι αρχές αυτές καθοδηγούν την ερμηνεία των διεθνών κανόνων, περιορίζουν την αυθαιρεσία και ενισχύουν τη νομιμότητα των διεθνών δικαστικών αποφάσεων. Ενδεικτικά, η αρχή της αναλογικότητας, που κατοχυρώνεται και στο άρθρο 51(5)(b) του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου Ι, χρησιμοποιείται από τα διεθνή δικαστήρια για να αξιολογήσουν αν μια στρατιωτική επίθεση ήταν δικαιολογημένη ή αν συνιστούσε έγκλημα πολέμου.

Η νομολογία διεθνών δικαστηρίων, αν και τυπικά θεωρείται επικουρική πηγή, έχει αποκτήσει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση του διεθνούς δικαίου για τα εγκλήματα πολέμου. Μέσα από τις αποφάσεις τους, τα δικαστήρια εξειδικεύουν και ερμηνεύουν

τους κανόνες, διαμορφώνοντας προηγούμενα που καθοδηγούν τη μελλοντική εφαρμογή. Η απόφαση του ICTR στην υπόθεση *Akayesu* (1998) αναγνώρισε για πρώτη φορά τον βιασμό ως έγκλημα πολέμου και έθεσε πρότυπα για την προστασία των θυμάτων σε ένοπλες συγκρούσεις. Αντίστοιχα, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, στην υπόθεση *Lubanga* (2012), καταδίκασε για πρώτη φορά άτομο για τη στρατολόγηση παιδιών στρατιωτών, ενώ στην υπόθεση *Ntaganda* (2019) επεκτάθηκε η έννοια της σεξουαλικής βίας ως εγκλήματος πολέμου, ακόμη και όταν διαπράττεται από στρατεύματα της ίδιας πλευράς. Αυτές οι αποφάσεις επιβεβαιώνουν ότι η νομολογία αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της εξέλιξης του διεθνούς δικαίου, ερμηνεύοντας και ενισχύοντας το υπάρχον νομικό πλαίσιο.

Η αλληλεπίδραση των συνθηκών, του εθιμικού δικαίου, των γενικών αρχών και της νομολογίας δημιουργεί ένα συνεκτικό σύστημα που όχι μόνο προσδιορίζει τι συνιστά έγκλημα πολέμου, αλλά και θεμελιώνει τη νομική υποχρέωση δίωξης και τιμωρίας των υπευθύνων. Οι συνθήκες προσφέρουν σαφήνεια, το εθιμικό δίκαιο εξασφαλίζει καθολικότητα, οι γενικές αρχές καθοδηγούν την ορθή εφαρμογή και η νομολογία παρέχει δυναμική ερμηνεία. Μέσω αυτής της πολυεπίπεδης νομικής βάσης, το διεθνές δίκαιο κατορθώνει να γεφυρώσει τη θεωρία με την πράξη, καθιστώντας εφικτή την απονομή δικαιοσύνης για τα εγκλήματα πολέμου.

1.3 Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ).

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ) αποτελεί κλάδο του διεθνούς δικαίου που ρυθμίζει τη διεξαγωγή των ένοπλων συγκρούσεων με σκοπό τον περιορισμό των συνεπειών τους και την προστασία θεμελιωδών ανθρωπίνων αξιών ακόμη και σε καταστάσεις πολέμου. Δεν αποσκοπεί στην αποτροπή της σύγκρουσης, όπως το δίκαιο της ειρήνης, αλλά στον καθορισμό κανόνων που μειώνουν τις επιπτώσεις της ένοπλης βίας. Όπως τονίζει ο Περράκης (2017), η ουσία του ΔΑΔ έγκειται στην εξισορρόπηση μεταξύ στρατιωτικής αναγκαιότητας και ανθρωπιστικής προστασίας, επιβάλλοντας περιορισμούς στα μέσα και τις μεθόδους πολέμου και θέτοντας όρια που δεν μπορούν να παραβιαστούν χωρίς νομικές συνέπειες.

Το ΔΑΔ έχει κυρίως συμβατικό και εθιμικό χαρακτήρα. Οι Συμβάσεις της Γενεύης (1949) και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα (1977) αποτελούν τη νομική βάση του σύγχρονου ανθρωπιστικού δικαίου. Τα Πρωτόκολλα I και II, ειδικότερα, εξειδικεύουν τις υποχρεώσεις των εμπλεκομένων μερών τόσο σε διεθνείς όσο και σε μη διεθνείς συγκρούσεις, θεσπίζοντας ρητές απαγορεύσεις κατά των επιθέσεων σε άμαχους και απαγορεύσεις χρήσης μέσων που προκαλούν περιττά δεινά (άρθρα 35 και 51 του Πρωτοκόλλου I). Οι παραβιάσεις αυτών των διατάξεων θεωρούνται «σοβαρές παραβιάσεις» (*grave breaches*) και, σύμφωνα με το άρθρο 85 του Πρωτοκόλλου I, συνιστούν εγκλήματα πολέμου.

Η Σύμβαση της Χάγης (1907) παραμένει επίσης θεμελιώδης, καθώς εισήγαγε τις πρώτες γενικές αρχές περιορισμού των μέσων πολέμου, όπως η απαγόρευση χρήσης όπλων που προκαλούν υπερβολικό πόνο ή τραυματισμούς. Οι κανόνες αυτοί συμπληρώθηκαν από νεότερα κείμενα, όπως η Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα (1993),

που απαγορεύει πλήρως την ανάπτυξη και χρήση τέτοιων όπλων, και η Σύμβαση της Οτάβα (1997), που απαγορεύει τις νάρκες κατά προσωπικού. Η συνδυαστική ισχύς αυτών των διεθνών κειμένων δημιουργεί ένα εκτενές πλαίσιο που δεσμεύει τα κράτη και καθιστά τις σοβαρές παραβιάσεις του εγκλήματα διεθνούς χαρακτήρα.

Στον πυρήνα του ΔΑΔ βρίσκονται οι θεμελιώδεις αρχές της διάκρισης, της αναλογικότητας και της στρατιωτικής αναγκαιότητας. Η αρχή της διάκρισης, κατοχυρωμένη στο άρθρο 48 του Πρωτοκόλλου I, επιβάλλει την υποχρέωση διάκρισης μεταξύ στρατιωτικών στόχων και αμάχων, απαγορεύοντας επιθέσεις που στοχεύουν σε μη μαχητές. Η αρχή της αναλογικότητας, όπως αναφέρεται στο άρθρο 51(5)(b) του ίδιου Πρωτοκόλλου, περιορίζει τη νομιμότητα μιας στρατιωτικής επιχείρησης όταν οι παράπλευρες απώλειες είναι υπέρμετρες σε σχέση με το αναμενόμενο στρατιωτικό πλεονέκτημα. Η στρατιωτική αναγκαιότητα, τέλος, επιτρέπει μόνο εκείνες τις ενέργειες που είναι απαραίτητες για την επίτευξη στρατιωτικών στόχων και απαγορεύει περιττή βία. Η παραβίαση αυτών των αρχών θεωρείται σοβαρή παραβίαση του ΔΑΔ και επιφέρει διεθνή ποινική ευθύνη.

Η εφαρμογή και η ερμηνεία των κανόνων του ΔΑΔ έχουν ενισχυθεί σημαντικά μέσω της διεθνούς νομολογίας. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, στην υπόθεση *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* (1996), επιβεβαίωσε ότι οι αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου, ιδίως η διάκριση και η αναλογικότητα, εφαρμόζονται σε κάθε μορφή ένοπλης σύγκρουσης. Το ICTY, στην υπόθεση *Prosecutor v. Galić* (2003), αναγνώρισε ότι η σκόπιμη στοχοποίηση αμάχων συνιστά παραβίαση των Συμβάσεων της Γενεύης και έγκλημα πολέμου, εδραιώνοντας τη σημασία της προστασίας των πολιτικών πληθυσμών. Οι αποφάσεις αυτές καταδεικνύουν ότι το ΔΑΔ δεν αποτελεί απλώς θεωρητικό πλαίσιο, αλλά εφαρμόζεται ενεργά και ερμηνεύεται από τα διεθνή δικαστήρια.

Επιπλέον, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ), μέσω του άρθρου 8 του Καταστατικού της Ρώμης, έχει κωδικοποιήσει τις σοβαρές παραβιάσεις του ΔΑΔ ως εγκλήματα πολέμου, διευρύνοντας την έννοια της διεθνούς λογοδοσίας. Η απόφαση στην υπόθεση *Prosecutor v. Al Mahdi* (2016), όπου καταδικάστηκε για την καταστροφή πολιτιστικών μνημείων, ανέδειξε ότι ακόμη και η προσβολή πολιτιστικών αντικειμένων προστατεύεται στο πλαίσιο του ανθρωπιστικού δικαίου.

Το ΔΑΔ έχει επίσης έντονα εθιμικό χαρακτήρα. Η Μελέτη του ICRC (2005) κατέγραψε κανόνες που ισχύουν ανεξάρτητα από τη συμβατική δέσμευση των κρατών, επιβεβαιώνοντας ότι η προστασία αμάχων και η απαγόρευση απαγορευμένων όπλων αποτελούν παγκόσμιες δεσμεύσεις. Αυτό το εθιμικό υπόβαθρο επιτρέπει την εφαρμογή του ΔΑΔ ακόμα και σε συγκρούσεις που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο διεθνών συνθηκών.

Συνοψίζοντας, το ΔΑΔ είναι το νομικό πλαίσιο που θέτει όρια στη βία και προστατεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια σε συνθήκες πολέμου. Οι παραβιάσεις των θεμελιωδών του αρχών, όπως η προστασία των αμάχων και η απαγόρευση περιττής βίας, συνιστούν εγκλήματα πολέμου κατά το ισχύον νομικό καθεστώς. Μέσα από τη συνδυαστική λειτουργία διεθνών συνθηκών, εθιμικών κανόνων και διεθνούς νομολογίας, το ΔΑΔ κατορθώνει να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στη στρατιωτική αναγκαιότητα και την ανθρωπιστική προστασία, αποτελώντας βασικό εργαλείο για την απονομή διεθνούς δικαιοσύνης.

Κεφάλαιο 2: Το Νομικό Πλαίσιο των Ενόπλων Συγκρούσεων.

2.1 Κατηγορίες Ενόπλων Συγκρούσεων.

Η κατηγοριοποίηση των ένοπλων συγκρούσεων σε διεθνείς και μη διεθνείς αποτελεί θεμελιώδη διάκριση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (ΔΑΔ), καθώς καθορίζει το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο και το εύρος των υποχρεώσεων που βαρύνουν τα εμπλεκόμενα μέρη. Η διάκριση αυτή δεν είναι μόνο θεωρητικής σημασίας· έχει άμεσες πρακτικές συνέπειες όσον αφορά την προστασία των θυμάτων, την εφαρμογή των κανόνων και την απόδοση ευθυνών για παραβιάσεις.

Σύμφωνα με το κοινό άρθρο 2 των Συμβάσεων της Γενεύης (1949), διεθνής ένοπλη σύγκρουση είναι κάθε αντιπαράθεση μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, ανεξάρτητα από το αν έχει κηρυχθεί επισήμως πόλεμος. Σε αυτές εφαρμόζεται πλήρως το σύνολο των κανόνων που απορρέουν από τις Συμβάσεις της Γενεύης και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο I (1977), το οποίο επεκτείνει την προστασία των αμάχων και περιορίζει τα μέσα και τις μεθόδους πολέμου. Οι κανόνες αυτοί κατοχυρώνουν αρχές όπως η διάκριση μεταξύ στρατιωτικών στόχων και αμάχων, η αναλογικότητα και η απαγόρευση χρήσης όπλων που προκαλούν περιττά δεινά. Στο άρθρο 85 του Πρωτοκόλλου I ορίζεται ότι σοβαρές παραβιάσεις, όπως οι αδιάκριτες επιθέσεις, αποτελούν εγκλήματα πολέμου.

Η σύγκρουση Ρωσίας–Ουκρανίας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης, καθώς πληροί όλα τα κριτήρια του κοινού άρθρου 2. Από το 2014, η προσάρτηση της Κριμαίας και οι συγκρούσεις στο Ντονμπάς αποτέλεσαν σημείο αναφοράς για την εφαρμογή των ανθρωπιστικών κανόνων. Η ευρείας κλίμακας εισβολή του 2022 ενίσχυσε τον διεθνή έλεγχο, οδηγώντας σε έρευνες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, το οποίο εξέδωσε εντάλματα σύλληψης για πράξεις που χαρακτηρίστηκαν εγκλήματα πολέμου (Rome Statute, 1998). Η περίπτωση αυτή αναδεικνύει ότι, στις διεθνείς συγκρούσεις, το νομικό πλαίσιο είναι εκτενές, με θεσμικούς μηχανισμούς που επιτρέπουν την καταγραφή παραβιάσεων και την απόδοση ευθυνών, έστω και με πολιτικές δυσκολίες.

Αντίθετα, οι μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις ορίζονται από το κοινό άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο II (1977). Πρόκειται για συγκρούσεις που εκδηλώνονται στο εσωτερικό ενός κράτους, μεταξύ κυβερνητικών δυνάμεων και οργανωμένων ένοπλων ομάδων ή αποκλειστικά μεταξύ τέτοιων ομάδων, χωρίς άμεση κρατική εμπλοκή τρίτων χωρών. Επιπλέον, για να χαρακτηριστεί ως «ένοπλη σύγκρουση», μία μη διεθνής αντιπαράθεση πρέπει πάντα να περιλαμβάνει βία, που φτάνει σε κάποιο όριο έντασης (Geneva Conventions I–IV, κοινό άρθρο 3). Σε αυτές τις συγκρούσεις δεν εφαρμόζεται το πλήρες συμβατικό πλαίσιο· ωστόσο, οι βασικές ανθρωπιστικές αρχές, όπως η προστασία αμάχων, η απαγόρευση βασανιστηρίων και η υποχρέωση ανθρώπινης μεταχείρισης των κρατουμένων, ισχύουν

ανεξαιρέτως. Η νομολογία του ICTY στην υπόθεση *Tadić* (1995) επιβεβαίωσε ότι πολλές από τις αρχές του ΔΑΔ έχουν εθιμικό χαρακτήρα και εφαρμόζονται και στις μη διεθνείς συγκρούσεις, ακόμη κι αν δεν προβλέπονται ρητά σε συνθήκες.

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Σρι Λάνκα (1983–2009) αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μη διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης. Οι συγκρούσεις μεταξύ των κυβερνητικών δυνάμεων και της οργάνωσης Tamil Tigers συνοδεύτηκαν από εκτεταμένες παραβιάσεις ανθρωπιστικών κανόνων, όπως σφαγές αμάχων, βασανιστήρια και εκτοπίσεις πληθυσμών. Παρά τα πολυάριθμα τεκμήρια παραβιάσεων, οι διεθνείς μηχανισμοί αποδείχθηκαν ανεπαρκείς, καθώς οι μη διεθνείς συγκρούσεις δεν υπόκεινται στην ίδια έκταση διεθνούς ελέγχου όπως οι διεθνείς. Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει την πρόκληση εφαρμογής του ΔΑΔ σε εσωτερικές συγκρούσεις, όπου η κυριαρχία του κράτους συχνά εμποδίζει την εξωτερική παρέμβαση.

Η διάκριση διεθνών και μη διεθνών συγκρούσεων έχει κρίσιμη σημασία για την εφαρμογή των κανόνων, ωστόσο η πραγματικότητα των σύγχρονων πολέμων περιπλέκει αυτήν την κατηγοριοποίηση. Πολλές συγκρούσεις σήμερα έχουν υβριδικό χαρακτήρα, συνδυάζοντας στοιχεία και από τις δύο κατηγορίες: κρατικές δυνάμεις μάχονται δίπλα σε μη κρατικές, εμπλέκονται μισθοφορικές εταιρείες, ξένες παρεμβάσεις και διεθνικές τρομοκρατικές οργανώσεις. Αυτή η πολυπλοκότητα δημιουργεί νομικά κενά και δυσκολεύει την εφαρμογή των συμβάσεων. Όπως επισημαίνει ο Melzer (2008), η ανάλυση κάθε σύγκρουσης απαιτεί λεπτομερή εξέταση των πραγματικών περιστατικών, ώστε να καθοριστεί με ακρίβεια το εφαρμοστέο δίκαιο και να διασφαλιστεί η προστασία των θυμάτων.

Παρά τις προκλήσεις, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο παραμένει σαφές ως προς τον πυρήνα του: είτε μια σύγκρουση είναι διεθνής είτε μη διεθνής, οι θεμελιώδεις κανόνες προστασίας της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας δεσμεύουν όλα τα μέρη. Η εφαρμογή αυτών των αρχών αποτελεί το ελάχιστο όριο που πρέπει να τηρείται σε κάθε περίπτωση, αποδεικνύοντας ότι το ΔΑΔ διατηρεί την καθολικότητά του. Ωστόσο, η αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων εξαρτάται όχι μόνο από την ύπαρξη νομικών διατάξεων, αλλά και από την πολιτική βούληση, τη διεθνή πίεση και την ικανότητα των μηχανισμών λογοδοσίας να λειτουργούν ανεμπόδιστα.

2.2 Βασικές Διεθνείς Συμβάσεις

Οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομείται το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (ΔΑΔ). Μέσα από αυτές θεσπίζονται δεσμευτικοί κανόνες που περιορίζουν τα μέσα και τις μεθόδους πολέμου, προστατεύουν τα θύματα και διαμορφώνουν τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών και των αντιμαχόμενων μερών. Οι συμβάσεις αυτές ενσωματώνουν την αρχή ότι ακόμη και σε συνθήκες πολέμου, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια πρέπει να διαφυλάσσεται και η βία να υπόκειται σε κανόνες. Πολλές από τις διατάξεις τους έχουν καταστεί εθιμικές, εφαρμόζονται δηλαδή ανεξαρτήτως κύρωσης, επιβεβαιώνοντας τον καθολικό χαρακτήρα τους.

Οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 αποτελούν την πιο θεμελιώδη πηγή του ΔΑΔ. Αποτελούνται από τέσσερα κείμενα που ρυθμίζουν διακριτές πτυχές: την προστασία

των τραυματιών και ασθενών στο πεδίο μάχης, την προστασία ναυαγών στις θαλάσσιες συγκρούσεις, τη μεταχείριση αιχμαλώτων πολέμου και την προστασία αμάχων σε εμπόλεμες και κατεχόμενες περιοχές. Η Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης, ιδιαίτερα κρίσιμη, θεσπίζει σαφείς κανόνες για την προστασία των αμάχων, απαγορεύοντας πράξεις όπως οι συλλογικές ποινές, οι αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών και οι εκτελέσεις χωρίς δίκη. Επιπλέον, υποχρεώνει τις κατοχικές δυνάμεις να προστατεύουν τα δικαιώματα των αμάχων και να αποφεύγουν κάθε ενέργεια που θα μπορούσε να αλλοιώσει το δημογραφικό ή πολιτιστικό τους χαρακτήρα.

Τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977 ενίσχυσαν σημαντικά αυτό το πλαίσιο. Το Πρωτόκολλο Ι, που αφορά τις διεθνείς συγκρούσεις, καθιέρωσε την αρχή της διάκρισης μεταξύ στρατιωτικών στόχων και αμάχων, απαγόρευσε τις αδιάκριτες επιθέσεις και επέβαλε περιορισμούς στη χρήση όπλων που προκαλούν υπέρμετρα δεινά. Εισήγαγε, επίσης, την αρχή της αναλογικότητας, υποχρεώνοντας τα εμπλεκόμενα μέρη να ζυγίζουν κάθε στρατιωτικό όφελος σε σχέση με τις πιθανές παράπλευρες απώλειες. Το Πρωτόκολλο ΙΙ, που εφαρμόζεται στις μη διεθνείς συγκρούσεις, ενίσχυσε την προστασία των αμάχων και περιόρισε σημαντικά την κρατική αυθαιρεσία κατά τη διάρκεια εσωτερικών συγκρούσεων, καθιερώνοντας ελάχιστους κανόνες ανθρωπιστικής μεταχείρισης.

Παράλληλα, ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών του 1945, αν και δεν αποτελεί αποκλειστικά ανθρωπιστική σύμβαση, διαμορφώνει το πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί το ΔΑΔ. Η απαγόρευση της χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις (άρθρο 2(4)) και η αναγνώριση του δικαιώματος αυτοάμυνας (άρθρο 51) καθορίζουν τους όρους υπό τους οποίους μπορεί να γίνει νόμιμη χρήση βίας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, ως το κύριο όργανο για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης, έχει τη δυνατότητα να εγκρίνει στρατιωτικές επιχειρήσεις για την προστασία αμάχων και την αποκατάσταση της ειρήνης, ενισχύοντας έτσι την εφαρμογή των ανθρωπιστικών κανόνων.

Εξίσου σημαντικές είναι οι Συμβάσεις της Χάγης του 1907, που αποτέλεσαν τις πρώτες οργανωμένες προσπάθειες ρύθμισης της διεξαγωγής πολέμου. Οι διατάξεις τους περιορίζουν τα μέσα και τις μεθόδους πολέμου, απαγορεύοντας τη χρήση δηλητηριωδών ουσιών, την κακομεταχείριση αιχμαλώτων και την καταστροφή περιουσίας που δεν επιβάλλεται από στρατιωτική ανάγκη. Πολλές από τις αρχές τους έχουν ενσωματωθεί στις μεταγενέστερες Συμβάσεις της Γενεύης και έχουν αποκτήσει εθιμική ισχύ.

Εξειδικευμένες συνθήκες συμπληρώνουν το πλαίσιο αυτό. Η Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα του 1993 απαγορεύει την ανάπτυξη, παραγωγή και χρήση χημικών όπλων, προβλέποντας παράλληλα μηχανισμούς επαλήθευσης και κυρώσεις για τους παραβάτες. Η Σύμβαση της Οτάβα του 1997 απαγορεύει τη χρήση και αποθήκευση ναρκών κατά προσωπικού, αναγνωρίζοντας τις σοβαρές ανθρωπιστικές επιπτώσεις τους.

Η πρακτική εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων είναι εξίσου σημαντική με το κείμενο των ίδιων των συμφωνιών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη. Η διεθνής κοινότητα, μέσω του ΟΗΕ και οργανισμών όπως το Διεθνές Δικαστήριο, έχει επανειλημμένα επισημάνει ότι πρακτικές όπως οι εποικισμοί, οι εκτοπίσεις και οι επιθέσεις κατά αμάχων συνιστούν παραβιάσεις των ανθρωπιστικών κανόνων. Παρά

ταύτα, η εφαρμογή των κανόνων αυτών συχνά εμποδίζεται από πολιτικές παρεμβάσεις και τη γεωστρατηγική ισορροπία δυνάμεων, δείχνοντας ότι η ύπαρξη κανόνων δεν εγγυάται αυτόματα την τήρησή τους.

Συνολικά, οι διεθνείς συμβάσεις θεμελιώνουν το σύγχρονο δίκαιο των συγκρούσεων, καθιερώνοντας υποχρεώσεις για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Παρά τα προβλήματα στην επιβολή τους, η ύπαρξή τους παραμένει ζωτικής σημασίας, καθώς προσφέρει ένα σαφές νομικό πλαίσιο που καθιστά δυνατή τη λογοδοσία και τη δικαιοσύνη ακόμη και στις πιο δύσκολες συνθήκες πολέμου.

2.3 Νομικά Ζητήματα στις Ένοπλες Συγκρούσεις.

Οι ένοπλες συγκρούσεις δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου οι θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (ΔΑΔ) δοκιμάζονται συνεχώς. Παρόλο που οι κανόνες του δικαίου των ένοπλων συγκρούσεων έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια και αποσκοπούν στη μείωση των συνεπειών του πολέμου στους αμάχους και στις μη στρατιωτικές υποδομές, η πραγματική τους εφαρμογή παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Το ΔΑΔ επιβάλλει στα μέρη μιας σύγκρουσης την υποχρέωση να διακρίνουν πάντα μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών στόχων, να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας και να απαγορεύουν τη χρήση όπλων ή μεθόδων που προκαλούν υπέρμετρα δεινά. Πρέπει να συμμορφώνονται με τις ανθρωπιστικές τους υποχρεώσεις σε όλες τις περιπτώσεις (Συμβάσεις της Γενεύης I – IV, κοινό άρθρο 1; CIHL, άρθρο 139). Ωστόσο, στις σύγχρονες συγκρούσεις, όπου οι μάχες διεξάγονται κυρίως σε κατοικημένες περιοχές και με τη χρήση προηγμένων, αλλά και απαγορευμένων όπλων, η παραβίαση των κανόνων αυτών είναι συχνό φαινόμενο.

Η προστασία του άμαχου πληθυσμού αποτελεί έναν από τους πιο θεμελιώδεις πυλώνες του ΔΑΔ. Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στις Συμβάσεις της Γενεύης και ιδιαίτερα στο άρθρο 51 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I (1977), το οποίο απαγορεύει ρητά τις επιθέσεις κατά αμάχων και τις αδιάκριτες επιθέσεις που δεν διακρίνουν μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών στόχων. Παρά το νομικό αυτό πλαίσιο, η προστασία των αμάχων υπονομεύεται συχνά λόγω στρατιωτικών τακτικών που χρησιμοποιούν την εγγύτητα πολιτικών στόχων ως ασπίδα, αλλά και λόγω της επιθετικής χρήσης όπλων που δεν επιτρέπουν ακριβή στόχευση. Η αδυναμία διεθνών οργανισμών να επιβάλουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς λογοδοσίας εντείνει το πρόβλημα, αφήνοντας συχνά τις παραβιάσεις ατιμώρητες (ICRC 2015· Melzer 2008).

Η χρήση χημικών όπλων στη Συρία αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα παραβίασης των θεμελιωδών αρχών του ΔΑΔ. Παρά την πλήρη απαγόρευσή τους από τη Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα του 1993, καταγράφηκαν επανειλημμένα επιθέσεις με χημικά μέσα, με πιο γνωστή αυτή στη Γκούτα το 2013, όπου χρησιμοποιήθηκε αέριο σαρίν προκαλώντας τον θάνατο εκατοντάδων αμάχων, συμπεριλαμβανομένων γυναικών και παιδιών (OPCW 2014). Στα χρόνια που ακολούθησαν, η χρήση χημικών όπλων επαναλήφθηκε σε διάφορες περιοχές, γεγονός που επιβεβαιώθηκε από διεθνείς έρευνες. Ο Οργανισμός για την Απαγόρευση Χημικών Όπλων (OPCW) και η Ερευνητική Επιτροπή του ΟΗΕ για τη Συρία κατέληξαν σε συμπεράσματα που απέδιδαν ευθύνες στο συριακό καθεστώς για πολλές από αυτές τις επιθέσεις, αναδεικνύοντας την εσκεμμένη παραβίαση διεθνών κανόνων. Παρά τις

καταγγελίες και την ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων, οι μηχανισμοί λογοδοσίας παρέμειναν ανενεργοί, κυρίως λόγω των βέτο που άσκησαν μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, εμποδίζοντας την επιβολή κυρώσεων. Η υπόθεση αυτή αποκαλύπτει τη διαφορά μεταξύ της θεωρητικής απαγόρευσης και της πρακτικής εφαρμογής του δικαίου, όπου οι πολιτικές ισορροπίες υπερτερούν της δικαιοσύνης.

Ακόμη ένα περιστατικό που καταδεικνύει τη σοβαρότητα των νομικών ζητημάτων στις συγκρούσεις είναι οι επιθέσεις κατά νοσοκομείων και ιατρικού προσωπικού στην Υεμένη. Οι Συμβάσεις της Γενεύης προβλέπουν ρητά την απόλυτη προστασία των ιατρικών εγκαταστάσεων, εκτός αν αυτές χρησιμοποιούνται για στρατιωτικούς σκοπούς, κάτι που δεν επιβεβαιώθηκε στις περισσότερες από τις περιπτώσεις που τεκμηριώθηκαν. Από το 2015 και μετά, πολυάριθμες αεροπορικές επιδρομές που πραγματοποιήθηκαν από τον συνασπισμό υπό τη Σαουδική Αραβία κατέστρεψαν νοσοκομεία, σκότωσαν ασθενείς και ιατρικό προσωπικό και προκάλεσαν την πλήρη κατάρρευση των τοπικών δομών υγείας (MSF 2017· ICRC 2018). Οι οργανώσεις Γιατροί Χωρίς Σύνορα και Διεθνής Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού κατέγραψαν με λεπτομέρειες τα περιστατικά, παρέχοντας αποδείξεις για σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπιστικού δικαίου. Παρά την κατακραυγή, οι υπεύθυνοι δεν αντιμετώπισαν ουσιαστικές κυρώσεις, καθώς η διεθνής κοινότητα απέτυχε να ασκήσει την απαιτούμενη πίεση για λογοδοσία. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει την ανεπάρκεια των θεσμών να προστατεύσουν αποτελεσματικά ακόμη και τις πλέον ευάλωτες ομάδες, παρά την ύπαρξη σαφών νομικών κανόνων.

Οι δύο αυτές περιπτώσεις, αν και διαφορετικές ως προς τη φύση τους, έχουν κοινό σημείο τη συστηματική παραβίαση των θεμελιωδών κανόνων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και την αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να επιβάλει αποτελεσματικά την εφαρμογή τους. Στη Συρία, οι επιθέσεις με χημικά όπλα καταδεικνύουν την αδυναμία εφαρμογής μιας από τις πιο αυστηρές απαγορεύσεις του διεθνούς δικαίου. Στην Υεμένη, οι επιθέσεις κατά ιατρικών εγκαταστάσεων αποκαλύπτουν την αποτυχία τήρησης των κανόνων που προστατεύουν τα πιο ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου τα γεγονότα είναι τεκμηριωμένα.

Η μελέτη αυτών των παραδειγμάτων δείχνει ότι τα νομικά ζητήματα στις ένοπλες συγκρούσεις δεν περιορίζονται στην ύπαρξη κανόνων, αλλά στη δυνατότητα εφαρμογής και επιβολής τους. Οι πολιτικές σκοπιμότητες, η αδυναμία συλλογής επαρκών αποδεικτικών στοιχείων και η εξάρτηση των διεθνών θεσμών από τη συνεργασία των κρατών ενισχύουν την ατιμωρησία. Η ενίσχυση των μηχανισμών λογοδοσίας και η ανεξαρτησία των διεθνών οργανισμών αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για να καταστεί το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο πραγματικά αποτελεσματικό.

Κεφάλαιο 3: Μελέτη περίπτωσης Ισραήλ-Παλαιστίνης και εγκλήματα πολέμου.

3.1 Εννοιολογική προσέγγιση των εγκλημάτων πολέμου και πρακτικές εκδηλώσεις στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης

Τα εγκλήματα πολέμου, όπως ορίζονται στο Καταστατικό της Ρώμης και στο εθιμικό διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, περιλαμβάνουν σοβαρές παραβιάσεις των κανόνων που ρυθμίζουν τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών και την προστασία των αμάχων, όπως η στοχοποίηση μη μαχίμων, οι επιθέσεις χωρίς διάκριση, η ομηρία, η κακομεταχείριση αιχμαλώτων και η παρεμπόδιση ανθρωπιστικής βοήθειας (Schabas 2017). Οι κανόνες αυτοί δεσμεύουν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη και εφαρμόζονται ανεξαρτήτως της φύσης της σύγκρουσης ή του νομικού καθεστώτος των δρώντων, όπως έχει παγιωθεί και μέσω του εθιμικού διεθνούς δικαίου (Henckaerts και Doswald-Beck 2005).

Στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης, οι παραβιάσεις αυτές εκδηλώνονται κυρίως μέσα από στρατιωτικές επιχειρήσεις σε πυκνοκατοικημένες αστικές περιοχές, όπου η διάκριση μεταξύ στρατιωτικών και μη στρατιωτικών στόχων καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής. Αεροπορικά και χερσαία πλήγματα έχουν επανειλημμένα πλήξει κατοικίες, πολυκατοικίες και περιοχές όπου βρίσκονταν άμαχοι, προκαλώντας εκτεταμένες απώλειες και θέτοντας σοβαρά ζητήματα αναλογικότητας. Ιδιαίτερα προβληματικά θεωρούνται περιστατικά κατά τα οποία επλήγησαν περιοχές που είχαν χαρακτηριστεί ως καταφύγια ή ασφαλείς ζώνες για εκτοπισμένους αμάχους, με αποτέλεσμα μαζικούς θανάτους και τραυματισμούς. Τέτοιες περιπτώσεις έχουν αποτελέσει αντικείμενο έντονης διεθνούς κριτικής, καθώς εγείρουν ερωτήματα για το κατά πόσο τηρήθηκε η υποχρέωση λήψης όλων των εφικτών προφυλάξεων για την προστασία του άμαχου πληθυσμού.

Παράλληλα, η εκτόξευση μη κατευθυνόμενων ρουκετών από παλαιστινιακές ένοπλες ομάδες προς κατοικημένες περιοχές του Ισραήλ συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα επιθέσεων χωρίς διάκριση. Η φύση αυτών των όπλων δεν επιτρέπει ακριβή στόχευση, γεγονός που τα καθιστά εκ των πραγμάτων ασύμβατα με την αρχή της διάκρισης. Ως εκ τούτου, τέτοιες ενέργειες εξετάζονται διεθνώς ως πιθανές σοβαρές παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου, ανεξαρτήτως της στρατιωτικής ή πολιτικής αιτιολόγησης που προβάλλεται.

Ιδιαίτερα σοβαρή διάσταση των παραβιάσεων αφορά την ομηρία και την κακομεταχείριση αιχμαλώτων. Κατά τη διάρκεια επιθέσεων έχουν καταγραφεί απαγωγές και κρατήσεις ομήρων, συμπεριλαμβανομένων αμάχων, γυναικών και παιδιών, πράξεις που απαγορεύονται ρητά από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και συνιστούν εγκλήματα πολέμου ανεξαρτήτως συγκυριών (Schabas 2017). Επιπλέον, έχουν διατυπωθεί καταγγελίες για απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση αιχμαλώτων και κρατουμένων, τόσο σε συνθήκες αιχμαλωσίας όσο και κατά τη διάρκεια ανακρίσεων, γεγονός που ενισχύει τις ανησυχίες για συστηματικές παραβιάσεις θεμελιωδών κανόνων προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Από την άλλη πλευρά, έχουν επίσης αναφερθεί περιπτώσεις εκτεταμένων συλλήψεων και κράτησης Παλαιστινίων χωρίς απαγγελία κατηγοριών, καθώς και καταγγελίες για σκληρές συνθήκες κράτησης και κακομεταχείριση. Η περιορισμένη πρόσβαση ανεξάρτητων παρατηρητών και διεθνών οργανισμών καθιστά δύσκολη την πλήρη τεκμηρίωση, ωστόσο τα περιστατικά αυτά εντάσσονται συστηματικά στη διεθνή συζήτηση περί πιθανών εγκλημάτων πολέμου και παραβιάσεων του ανθρωπιστικού δικαίου.

Σημαντικό πρακτικό ζήτημα αποτελεί επίσης η παρεμπόδιση ανθρωπιστικής βοήθειας. Κατά τη διάρκεια εντατικών εχθροπραξιών έχουν καταγραφεί περιορισμοί ή καθυστερήσεις στην είσοδο τροφίμων, καυσίμων, ιατρικών προμηθειών και ανθρωπιστικού προσωπικού σε πολιορκημένες περιοχές. Η διακοπή βασικών παροχών, όπως το νερό και η ηλεκτρική ενέργεια, έχει δημιουργήσει συνθήκες που απειλούν άμεσα την επιβίωση του άμαχου πληθυσμού και έχει οδηγήσει σε διεθνείς ανησυχίες για ενδεχόμενη εφαρμογή συλλογικής τιμωρίας, η οποία απαγορεύεται από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (Henckaerts και Doswald-Beck 2005).

Τέλος, ορισμένα περιστατικά έχουν θεωρηθεί από διεθνείς παρατηρητές και οργανισμούς ως ιδιαίτερα σοβαρά, σε βαθμό που να εγείρουν ζήτημα ατομικής ποινικής ευθύνης. Εκτεταμένοι βομβαρδισμοί σε περιοχές με συγκεντρωμένο άμαχο πληθυσμό, η καταστροφή κρίσιμων υποδομών χωρίς σαφή στρατιωτική αναγκαιότητα και η συστηματική έκθεση αμάχων σε συνθήκες που απειλούν τη ζωή τους αποτελούν παραδείγματα πράξεων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο διεθνούς ποινικής διερεύνησης. Τα περιστατικά αυτά δεν αξιολογούνται στο παρόν υποκεφάλαιο από άποψη ευθύνης, αλλά καταδεικνύουν το εύρος και τη σοβαρότητα των πρακτικών παραβιάσεων που έχουν καταγραφεί στη σύγκρουση.

Τα παραδείγματα αυτά αποτυπώνουν τον τρόπο με τον οποίο οι βασικοί κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου εμφανίζονται στο πεδίο της σύγκρουσης Ισραήλ–Παλαιστίνης μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές εκδηλώσεις, χωρίς να εξαντλούν το σύνολο των καταγγελλόμενων παραβιάσεων. Η καταγραφή τέτοιων περιστατικών αποτελεί αναγκαία βάση για την κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο εξελίσσονται οι διεθνείς νομικές και θεσμικές παρεμβάσεις, οι οποίες θα εξεταστούν στο επόμενο υποκεφάλαιο.

3.2 Παρεμβάσεις και διαδικαστικές ενέργειες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης

Οι παρεμβάσεις του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης εκδηλώνονται κυρίως μέσω διαδικαστικών ενεργειών που σχετίζονται με τη διερεύνηση της δικαιοδοσίας, τη συλλογή στοιχείων και την προκαταρκτική αξιολόγηση καταγγελλόμενων εγκλημάτων πολέμου. «Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συνεχιζόμενη παρουσία του Ισραήλ στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη είναι παράνομη και ότι όλα τα κράτη έχουν την υποχρέωση να μην αναγνωρίζουν ως νόμιμη την κατάσταση που δημιουργείται από την παρουσία αυτή.» (ICJ 2024). Η περίπτωση αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό

παράδειγμα στο οποίο το ΔΠΔ επιχειρεί να ασκήσει τον ρόλο του σε ένα ιδιαίτερα πολιτικοποιημένο και νομικά σύνθετο περιβάλλον, όπου η ίδια η αρμοδιότητά του αμφισβητείται έντονα. Όπως επισημαίνει ο Cassese (2008), η αποτελεσματικότητα της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης εξαρτάται όχι μόνο από το νομικό της πλαίσιο, αλλά και από τη δυνατότητα άσκησης δικαιοδοσίας σε συνθήκες πολιτικής αντίστασης.

Ένα από τα βασικά παραδείγματα παρέμβασης του ΔΠΔ αφορά την απόφαση για άσκηση δικαιοδοσίας επί πράξεων που τελέστηκαν στα παλαιστινιακά εδάφη, παρά το γεγονός ότι το Ισραήλ δεν είναι συμβαλλόμενο κράτος στο Καταστατικό της Ρώμης. Η αποδοχή της δικαιοδοσίας βασίστηκε στην αναγνώριση της Παλαιστίνης ως κράτους-μέρους, γεγονός που επέτρεψε στο Δικαστήριο να εξετάσει καταγγελίες για εγκλήματα πολέμου που τελέστηκαν στη Λωρίδα της Γάζας και στη Δυτική Όχθη. Η εξέλιξη αυτή ανέδειξε μια σημαντική δυνατότητα του ΔΠΔ: την επέκταση της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης πέρα από τα όρια της συναίνεσης όλων των εμπλεκόμενων κρατών, ιδίως σε περιπτώσεις παρατεταμένων συγκρούσεων.

Παράλληλα, οι διαδικαστικές ενέργειες του Γραφείου του Εισαγγελέα περιλάμβαναν τη συστηματική συλλογή πληροφοριών από διεθνείς οργανισμούς, ΜΚΟ και ανεξάρτητες επιτροπές διερεύνησης, καθώς και την αξιολόγηση περιστατικών όπως επιθέσεις σε αμάχους, καταστροφή πολιτικών υποδομών και πρακτικές ομηρίας. Η εξάρτηση του ΔΠΔ από εξωτερικές πηγές τεκμηρίωσης αποτελεί στην πράξη βασικό εργαλείο, αλλά ταυτόχρονα περιορισμό, καθώς η απουσία φυσικής πρόσβασης στο πεδίο και η έλλειψη συνεργασίας από εμπλεκόμενα κράτη δυσχεραίνουν την επαλήθευση των στοιχείων (Akanke 2013).

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα αφορά την αδυναμία άμεσης επιβολής των αποφάσεων ή των διαδικαστικών βημάτων του Δικαστηρίου. Παρότι το ΔΠΔ μπορεί να κινήσει διαδικασίες, να ανακοινώσει έρευνες ή να αξιολογήσει σοβαρά περιστατικά που ενδέχεται να εμπίπτουν στα εγκλήματα πολέμου, δεν διαθέτει μηχανισμούς επιβολής χωρίς τη συνεργασία των κρατών. Στην περίπτωση της σύγκρουσης Ισραήλ–Παλαιστίνης, η έλλειψη συνεργασίας και οι πολιτικές αντιδράσεις περιορίζουν σημαντικά την πρακτική αποτελεσματικότητα του Δικαστηρίου, επιβεβαιώνοντας τη θέση ότι το διεθνές ποινικό σύστημα παραμένει εξαρτημένο από την κρατική βούληση (Cassese 2008).

Ιδιαίτερη σημασία έχει και ο τρόπος με τον οποίο το ΔΠΔ αντιμετώπισε καταγγελίες για σοβαρά εγκλήματα, όπως η ομηρία αμάχων, η κακομεταχείριση κρατουμένων και οι επιθέσεις σε περιοχές με συγκεντρωμένο άμαχο πληθυσμό. Παρότι τα περιστατικά αυτά εντάσσονται στο αντικείμενο διεθνούς ποινικής διερεύνησης, η διαδικαστική πορεία τους παραμένει χρονοβόρα και σύνθετη, γεγονός που προκαλεί συχνά κριτική για καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης. Η περίπτωση αυτή αναδεικνύει τα όρια του ΔΠΔ ως μηχανισμού άμεσης αποτροπής, αλλά και τη σημασία του ως θεσμικού πλαισίου καταγραφής και διεθνοποίησης της ευθύνης.

Οι παρεμβάσεις του ΔΠΔ στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης δείχνουν έτσι πώς το Δικαστήριο λειτουργεί περισσότερο ως μηχανισμός νομικής και θεσμικής πίεσης παρά ως όργανο άμεσης επιβολής. Μέσα από διαδικαστικές ενέργειες, ανακοινώσεις και προκαταρκτικές αξιολογήσεις, το ΔΠΔ συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πλαισίου διεθνούς λογοδοσίας, το οποίο όμως παραμένει ευάλωτο σε πολιτικούς, γεωπολιτικούς και πρακτικούς περιορισμούς.

3.3 Νομικές συνέπειες των εγκλημάτων πολέμου και περιορισμοί εφαρμογής του διεθνούς δικαίου στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης

Η διάπραξη εγκλημάτων πολέμου ενεργοποιεί ένα πλέγμα νομικών συνεπειών που εκτείνονται πέραν της άμεσης ποινικής δίωξης και αφορούν τόσο την ατομική ευθύνη φυσικών προσώπων όσο και τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών. Στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο, η ευθύνη για εγκλήματα πολέμου δεν περιορίζεται σε συλλογικό ή κρατικό επίπεδο, αλλά μετατοπίζεται προς την ατομική ποινική ευθύνη όσων φέρονται να διέταξαν, να σχεδίασαν ή να εκτέλεσαν σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Η ύπαρξη αυτής της ευθύνης είναι ανεξάρτητη από την άμεση σύλληψη ή τιμωρία των υπευθύνων και υφίσταται ως νομική πραγματικότητα ακόμη και όταν οι μηχανισμοί επιβολής παραμένουν ανενεργοί.

Σύμφωνα με τον Raphaël van Steenberghe (2024), η σύγκρουση στη Γάζα εγείρει σύνθετα ζητήματα διεθνούς δικαίου, τα οποία εκτείνονται από τη νομιμότητα της χρήσης βίας υπό το πλαίσιο του *jus ad bellum* έως τη συμμόρφωση των στρατιωτικών επιχειρήσεων με το δίκαιο των ένοπλων συγκρούσεων, ενώ παράλληλα ενεργοποιούνται και διαδικασίες ενώπιον διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων που σχετίζονται με τη διεθνή λογοδοσία. Η τεκμηρίωση περιστατικών, η καταγραφή αποδεικτικού υλικού και η διεθνής αναφορά σε πιθανές παραβιάσεις δημιουργούν ένα νομικό αποτύπωμα που δεν εξαλείφεται με την πάροδο του χρόνου. Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου δεν υφίσταται άμεση δίωξη, η ύπαρξη αξιόπιστων καταγγελιών και διεθνών εκθέσεων διαμορφώνει το υπόβαθρο για μελλοντικές νομικές ενέργειες, είτε σε διεθνές είτε σε εθνικό επίπεδο.

Πέραν της ατομικής ποινικής ευθύνης, τα εγκλήματα πολέμου παράγουν και ευρύτερες νομικές συνέπειες στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων. Η διάπραξή τους μπορεί να αποτελέσει νομική βάση για την επιβολή περιοριστικών μέτρων, την ενεργοποίηση διαδικασιών καθολικής δικαιοδοσίας από τρίτα κράτη ή τη θεμελίωση αξιώσεων αποζημίωσης για θύματα παραβιάσεων. Η δυνατότητα εθνικών δικαστηρίων να ασκήσουν δικαιοδοσία επί εγκλημάτων πολέμου, ανεξαρτήτως τύπου τέλεσης ή ιθαγένειας των δραστών, συνιστά σημαντική νομική συνέπεια που ενισχύει τη διεθνοποίηση της λογοδοσίας, ακόμη και όταν τα διεθνή όργανα δεν προχωρούν άμεσα σε ενέργειες.

Ωστόσο, η πρακτική εφαρμογή των νομικών αυτών συνεπειών προσκρούει σε δομικούς περιορισμούς του διεθνούς δικαίου. Όπως επισημαίνεται σε πρόσφατο άρθρο, η σύγκρουση στην Παλαιστίνη και η ανθρωπιστική καταστροφή στη Γάζα εγείρει σοβαρά ερωτήματα για το κατά πόσο το διεθνές δίκαιο μπορεί να περιορίσει τέτοιου είδους παραβιάσεις και αν οι μηχανισμοί επιβολής του είναι επαρκείς (Gunawan et al. 2025). Η απουσία αυτόνομων μηχανισμών επιβολής καθιστά τη διεθνή ποινική ευθύνη εξαρτημένη από τη συνεργασία κρατών, τόσο για τη σύλληψη υπόπτων όσο και για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων. Στη συγκεκριμένη σύγκρουση, οι πολιτικές αντιπαραθέσεις, η έλλειψη συναίνεσης και οι περιορισμοί πρόσβασης στο πεδίο των εχθροπραξιών δυσχεραίνουν την πλήρη ενεργοποίηση των προβλεπόμενων νομικών διαδικασιών, χωρίς ωστόσο να αναιρούν την ύπαρξη των αντίστοιχων υποχρεώσεων.

Επιπλέον, η καθυστέρηση στην ενεργοποίηση των μηχανισμών λογοδοσίας δημιουργεί ένα χρονικό χάσμα μεταξύ της τέλεσης των εγκλημάτων και της απόδοσης ευθυνών, γεγονός που επηρεάζει την αντίληψη περί αποτελεσματικότητας του διεθνούς δικαίου. Παρ' όλα αυτά, το νομικό πλαίσιο συνεχίζει να λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των εμπλεκόμενων μερών, καθώς και ως βάση για μελλοντικές νομικές εξελίξεις. Η ύπαρξη καταγεγραμμένων παραβιάσεων και η διεθνής αναγνώρισή τους διατηρούν ανοιχτό το ενδεχόμενο λογοδοσίας, ακόμη και σε μεταγενέστερο χρόνο.

Οι νομικές συνέπειες των εγκλημάτων πολέμου στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης αναδεικνύουν, συνεπώς, την απόσταση μεταξύ της κανονιστικής δύναμης του διεθνούς δικαίου και των πρακτικών περιορισμών εφαρμογής του. Το διεθνές νομικό πλαίσιο παραμένει ενεργό και δεσμευτικό, παρά τις δυσχέρειες επιβολής, διαμορφώνοντας ένα πεδίο όπου η ευθύνη δεν εξαφανίζεται αλλά μετατίθεται χρονικά και θεσμικά, ανάλογα με τις δυνατότητες ενεργοποίησης των διαθέσιμων μηχανισμών.

Κεφάλαιο 4: Μελέτη περίπτωσης Ρωσίας-Ουκρανίας και ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών.

4.1 Ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών

Η σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας ανέδειξε με ιδιαίτερη σαφήνεια τον ρόλο των Ηνωμένων Εθνών ως βασικού θεσμικού πλαισίου παρακολούθησης και καταγραφής παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, αλλά και τα δομικά όρια της δυνατότητάς τους να προλαμβάνουν ή να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά σοβαρές παραβιάσεις όταν εμπλέκεται μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η λειτουργία των ΗΕ στη συγκεκριμένη σύγκρουση εκδηλώθηκε κυρίως μέσα από μηχανισμούς πολιτικής καταδίκης, διερεύνησης και τεκμηρίωσης, παρά μέσω άμεσων δεσμευτικών μέτρων επιβολής.

Σε επίπεδο πρόληψης, το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν κατόρθωσε να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο, καθώς η άσκηση δικαιώματος βέτο από τη Ρωσία εμπόδισε τη λήψη αποφάσεων με δεσμευτικό χαρακτήρα. Η αδυναμία αυτή επιβεβαιώνει τη διαχρονική κριτική ότι το σύστημα συλλογικής ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών παρουσιάζει εγγενή θεσμικά ελλείμματα όταν τα συμφέροντα μεγάλων δυνάμεων συγκρούονται (Cassese 2008). Ως αποτέλεσμα, η πρόληψη παραβιάσεων του ανθρωπιστικού δικαίου δεν επιτεύχθηκε μέσω προληπτικών μέτρων, αλλά μετατοπίστηκε σε μεταγενέστερα στάδια καταγραφής και διεθνούς καταδίκης.

Αντιθέτως, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ανέλαβε ενεργότερο ρόλο, υιοθετώντας σειρά ψηφισμάτων που καταδίκασαν την εισβολή και τις παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Αν και τα ψηφίσματα αυτά δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, λειτούργησαν ως μέσο πολιτικής νομιμοποίησης της διεθνούς αντίδρασης και ως πλαίσιο αναφοράς για τη διεθνή κοινότητα. Η πρακτική αυτή αναδεικνύει τη

λειτουργία της Γενικής Συνέλευσης ως εναλλακτικού φόρουμ συλλογικής έκφρασης όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας παραμένει αδρανές, στοιχείο που έχει επισημανθεί και στη σχετική ελληνική βιβλιογραφία ως κρίσιμη αλλά περιορισμένη δυνατότητα του ΟΗΕ (Ρούκουνας).

Ιδιαίτερη σημασία απέκτησε ο ρόλος των οργάνων του ΟΗΕ στον τομέα της παρακολούθησης και τεκμηρίωσης παραβιάσεων. Το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) και οι ειδικές επιτροπές έρευνας συνέλεξαν στοιχεία σχετικά με επιθέσεις κατά αμάχων, καταστροφή μη στρατιωτικών υποδομών, εκτοπίσεις πληθυσμών και περιστατικά κακομεταχείρισης αιχμαλώτων. Οι εκθέσεις αυτές αποτέλεσαν βασικό σημείο αναφοράς για τη διεθνή συζήτηση περί εγκλημάτων πολέμου, λειτουργώντας ως μηχανισμός καταγραφής που διατηρεί ενεργό το ζήτημα της λογοδοσίας, ακόμη και όταν δεν υπάρχει άμεση δικαστική εξέλιξη. «Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία αποτέλεσε την πρώτη ανοιχτή και απροκάλυπτη επιθετική ενέργεια κατά κυρίαρχου γειτονικού κράτους στην Ευρώπη μετά το 1945... η παραβίαση αυτή συνέβαλε παραγωγικά —αν και ακούσια— αφενός σε μια περιορισμένη μεταρρύθμιση της αρχιτεκτονικής του ΟΗΕ και αφετέρου σε περαιτέρω ανθρωποποίηση του διεθνούς δικαίου.» (Andreas Peters (2024)).

Παράλληλα, τα Ηνωμένα Έθνη διαδραμάτισαν ρόλο στην ανθρωπιστική διαχείριση των συνεπειών της σύγκρουσης, μέσω οργανισμών όπως το OCHA και άλλων εξειδικευμένων φορέων, οι οποίοι κατέγραψαν παραβιάσεις σχετικές με την παρεμπόδιση ανθρωπιστικής βοήθειας και τις επιπτώσεις των εχθροπραξιών στον άμαχο πληθυσμό. Η δράση αυτή συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός πλαισίου διεθνούς πίεσης, χωρίς ωστόσο να συνοδεύεται από δυνατότητα επιβολής συμμόρφωσης, γεγονός που αναδεικνύει το χάσμα μεταξύ ανθρωπιστικής παρουσίας και νομικής επιβολής.

Συνολικά, η εμπλοκή των Ηνωμένων Εθνών στη σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας αποτυπώνει έναν οργανισμό που λειτουργεί αποτελεσματικά ως μηχανισμός καταγραφής, πολιτικής καταδίκης και διεθνούς νομιμοποίησης της έννοιας της παραβίασης του ανθρωπιστικού δικαίου, αλλά παρουσιάζει σοβαρούς περιορισμούς στον τομέα της πρόληψης και της άμεσης αντιμετώπισης. Η πρακτική αυτή εμπειρία υπογραμμίζει τη θεσμική αντίφαση του ΟΗΕ: ενώ διαθέτει την κανονιστική και ηθική αυθεντία να ορίζει το πλαίσιο της διεθνούς νομιμότητας, στερείται των αναγκαιών μέσων για την επιβολή της όταν η πολιτική βούληση των ισχυρών κρατών απουσιάζει.

4.2 Ο ρόλος του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας

Η εμπλοκή του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας αποτυπώνει με τρόπο ιδιαίτερα χαρακτηριστικό τόσο τις δυνατότητες της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης να κινητοποιείται γρήγορα και να παράγει θεσμικά αποτελέσματα, όσο και τους περιορισμούς της όταν η επιβολή εξαρτάται από τη συνεργασία κρατών και το γεωπολιτικό περιβάλλον. Η ουκρανική περίπτωση ξεχωρίζει διότι το Δικαστήριο ενεργοποίησε ταχύτατα διαδικασίες διερεύνησης, συγκέντρωσης στοιχείων και νομικής αξιολόγησης καταγγελλόμενων εγκλημάτων

πολέμου, αξιοποιώντας τα διαθέσιμα εργαλεία του Καταστατικού της Ρώμης και την πρακτική συνεργασία με κρατικούς και διεθνείς φορείς (Schabas 2017).

Σε επίπεδο αποτελεσματικότητας, η περίπτωση της Ουκρανίας ανέδειξε πρώτα απ' όλα τη δυνατότητα του ΔΠΔ να λειτουργεί ως κόμβος συγκέντρωσης και επεξεργασίας αποδεικτικού υλικού, ακόμη και όταν η σύγκρουση βρίσκεται σε εξέλιξη. Ενδεικτικά, το Γραφείο του Εισαγγελέα προχώρησε σε επιχειρησιακές κινήσεις στο πεδίο της τεκμηρίωσης (συλλογή μαρτυριών, ψηφιακά δεδομένα, ανοικτές πηγές, συνεργασία με εθνικές αρχές), με στόχο τη συγκρότηση υποθέσεων που να πληρούν υψηλά αποδεικτικά πρότυπα. Σε αυτό το πλαίσιο, το ΔΠΔ λειτούργησε όχι μόνο ως μηχανισμός “ηθικής” καταδίκης, αλλά ως θεσμικό εργαλείο που μετατρέπει τις γενικές καταγγελίες σε συγκεκριμένη ποινική αφήγηση, με επίκεντρο την ατομική ευθύνη.

Δεύτερον, η ουκρανική υπόθεση ανέδειξε την αξία της συνεργασίας μεταξύ διεθνών και εθνικών μηχανισμών λογοδοσίας. «Το Δικαστήριο δεν διαθέτει δική του αστυνομική δύναμη και εξαρτάται πλήρως από τη συνεργασία των κρατών για τη σύλληψη υπόπτων.» Akande, D., & Shah, S. (2011, 805-813). Η πρακτική συνύπαρξη εθνικών διώξεων, κοινών ερευνητικών ομάδων και διεθνούς τεκμηρίωσης δείχνει ότι η διεθνής ποινική δικαιοσύνη συχνά λειτουργεί αποτελεσματικότερα όταν ενισχύει—και δεν υποκαθιστά—την εθνική δικαιοσύνη, στο πνεύμα της συμπληρωματικότητας (Akande 2013). Σε πρακτικό επίπεδο, αυτό σημαίνει ότι το ΔΠΔ μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης: τυποποιεί νομικά τις παραβιάσεις, ενισχύει τη διεθνή πίεση και προσφέρει ένα πλαίσιο “ανωτέρου επιπέδου” λογοδοσίας για τις πιο σοβαρές υποθέσεις, ενώ παράλληλα η εθνική δικαιοσύνη μπορεί να χειριστεί μεγάλο όγκο περιστατικών.

Τρίτον, η έκδοση ενταλμάτων σύλληψης (στο πλαίσιο της διεθνούς πρακτικής του ΔΠΔ στη συγκεκριμένη σύγκρουση) κατέδειξε μια ουσιαστική δυνατότητα του Δικαστηρίου: ακόμη και χωρίς άμεση εκτελεστική ισχύ, τα εντάλματα δημιουργούν ισχυρό νομικό και πολιτικό αποτέλεσμα, περιορίζοντας διεθνείς μετακινήσεις υπόπτων, ενισχύοντας το στίγμα ατομικής ευθύνης και μετατρέποντας την παραβίαση του ανθρωπιστικού δικαίου από αφηρημένη έννοια σε συγκεκριμένο ισχυρισμό που αποδίδεται σε πρόσωπα. Αυτό το αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε συγκρούσεις μεγάλης έντασης, όπου η διεθνής κοινότητα αναζητά μηχανισμούς που να “κρατούν ανοιχτό” το ενδεχόμενο λογοδοσίας.

Ωστόσο, οι περιορισμοί του ΔΠΔ αναδείχθηκαν εξίσου καθαρά. Κατ' αρχάς, το Δικαστήριο δεν διαθέτει δικούς του μηχανισμούς επιβολής: η σύλληψη υπόπτων και η εκτέλεση ενταλμάτων εξαρτώνται από την κρατική συνεργασία. Σε περιβάλλον όπου ένα από τα βασικά εμπλεκόμενα κράτη δεν συνεργάζεται, το ΔΠΔ μπορεί να παράγει αποφάσεις και νομική τεκμηρίωση, αλλά δεν μπορεί να εξασφαλίσει την πρακτική ολοκλήρωση της διαδικασίας μέσω παράδοσης κατηγορουμένων. Επιπλέον, το ζήτημα της δικαιοδοσίας και των πολιτικών αντιστάσεων αναδεικνύεται εντονότερα όταν πρόκειται για κρατικούς αξιωματούχους υψηλού επιπέδου, με συνέπεια η διεθνής ποινική δικαιοσύνη να δοκιμάζεται στην “αντοχή” της απέναντι σε ισχύ και γεωπολιτικές ισορροπίες (Schabas 2017).

Τέλος, η ουκρανική περίπτωση φωτίζει και ένα δομικό κενό στη διεθνή λογοδοσία: ενώ τα εγκλήματα πολέμου μπορούν να τεθούν στο επίκεντρο της διερεύνησης, η πλήρης αντιμετώπιση όλων των πτυχών της σύγκρουσης από άποψη διεθνούς ποινικής

δικαιοσύνης δεν είναι πάντοτε εφικτή στο ίδιο θεσμικό πλαίσιο, γεγονός που οδηγεί συχνά σε παράλληλες θεσμικές πρωτοβουλίες ή συζητήσεις για συμπληρωματικούς μηχανισμούς. Αυτό υπογραμμίζει ότι, στην πράξη, το ΔΠΔ είναι κρίσιμο αλλά όχι αυτόρκες εργαλείο: αποδίδει νομική μορφή στη λογοδοσία, χωρίς να εξασφαλίζει από μόνο του την ολοκλήρωση της επιβολής σε κάθε περίπτωση (Akande 2013).

4.3 Ο ρόλος άλλων διεθνών οργανισμών και εξειδικευμένων μηχανισμών των Ηνωμένων Εθνών

Πέραν του Συμβουλίου Ασφαλείας, της Γενικής Συνέλευσης και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, η σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας ανέδειξε τον ρόλο ενός ευρύτερου πλέγματος διεθνών οργανισμών και εξειδικευμένων μηχανισμών, οι οποίοι συνέβαλαν κυρίως στην παρακολούθηση, τεκμηρίωση και έμμεση αντιμετώπιση παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Η δράση τους δεν επικεντρώθηκε στην ποινική δίωξη, αλλά στη δημιουργία θεσμικού και αποδεικτικού υποβάθρου που ενισχύει τη διεθνή λογοδοσία.

Κεντρικό ρόλο διαδραμάτισε η Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), μέσω των αποστολών παρακολούθησης και των μηχανισμών καταγραφής παραβιάσεων. «Η ΟΑΣΕ δεν διαθέτει εξουσίες επιβολής, ωστόσο οι δραστηριότητες διαπίστωσης γεγονότων διαδραματίζουν ουσιώδη ρόλο στη διεθνή νομική αποτίμηση των ένοπλων συγκρούσεων.» Remler, P. (2020, σ.6) . Παρότι η φυσική παρουσία της ΟΑΣΕ περιορίστηκε σημαντικά μετά την κλιμάκωση της σύγκρουσης, οι εκθέσεις της συνέβαλαν στη συστηματική τεκμηρίωση επιθέσεων κατά αμάχων, ζημιών σε μη στρατιωτικές υποδομές και παραβιάσεων της κατάπαυσης του πυρός σε προηγούμενα στάδια. Η πρακτική αυτή αναδεικνύει τη σημασία οργανισμών που λειτουργούν ως «παρατηρητές πεδίου», χωρίς εκτελεστικές αρμοδιότητες, αλλά με ουσιαστική συμβολή στη διεθνή πληροφόρηση και νομική αποτύπωση των γεγονότων (Κολιόπουλος και Κουσκουβέλης).

Ιδιαίτερα σημαντικός υπήρξε και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αντιμετώπισε τη σύγκρουση όχι μόνο ως ζήτημα ασφάλειας, αλλά και ως πρόβλημα σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου. Η ΕΕ υιοθέτησε εκτεταμένο καθεστώς κυρώσεων, ενώ παράλληλα υποστήριξε θεσμικά και οικονομικά τη συλλογή και διατήρηση αποδεικτικού υλικού για εγκλήματα πολέμου. Μέσω της συνεργασίας με την Eurojust και τη δημιουργία ειδικών μηχανισμών συντονισμού εθνικών ερευνών, η Ένωση συνέβαλε έμμεσα στη διεθνή ποινική λογοδοσία, ενισχύοντας τη δυνατότητα μελλοντικών διώξεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (Ρούκουνας). Η πρακτική αυτή

αναδεικνύει έναν διαφορετικό τύπο αποτελεσματικότητας: όχι άμεση απονομή δικαιοσύνης, αλλά ενίσχυση των προϋποθέσεων για την εφαρμογή της.

Παράλληλα, το Συμβούλιο της Ευρώπης διαδραμάτισε ρόλο κυρίως στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταγράφοντας παραβιάσεις που συνδέονται με τον πόλεμο, όπως εκτοπισμούς πληθυσμών, αυθαίρετες κρατήσεις και απάνθρωπη μεταχείριση. Αν και ο μηχανισμός του δεν είναι προσανατολισμένος ειδικά στο ανθρωπιστικό δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων, η πρακτική του συμβολή στη διεθνή τεκμηρίωση ενισχύει τη συνολική εικόνα των παραβιάσεων και λειτουργεί συμπληρωματικά προς τους μηχανισμούς του ΟΗΕ και του ΔΠΔ.

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει και στους εξειδικευμένους μηχανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, πέραν των πολιτικών τους οργάνων. Οργανισμοί όπως το OHCHR, η UNESCO και ανθρωπιστικοί φορείς του ΟΗΕ κατέγραψαν συστηματικά επιθέσεις κατά αμάχων, ζημιές σε πολιτιστικά αγαθά και παραβιάσεις που σχετίζονται με την προστασία ευάλωτων ομάδων. Η συμβολή τους δεν έγκειται στην επιβολή κυρώσεων, αλλά στη διαμόρφωση ενός αξιόπιστου και θεσμικά κατοχυρωμένου αρχείου παραβιάσεων, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο από διεθνή δικαστήρια όσο και από εθνικούς μηχανισμούς λογοδοσίας.

Συνολικά, η δράση αυτών των οργανισμών στη σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας αναδεικνύει μια πολυεπίπεδη μορφή διεθνούς αντίδρασης, όπου η αποτελεσματικότητα δεν μετριέται αποκλειστικά με όρους άμεσης επιβολής, αλλά και με βάση τη δυνατότητα παρακολούθησης, τεκμηρίωσης και διατήρησης της νομικής μνήμης των παραβιάσεων. Οι περιορισμοί τους παραμένουν εμφανείς, ιδίως ως προς την επιβολή συμμόρφωσης, ωστόσο η συμβολή τους στη συγκρότηση του διεθνούς πλαισίου λογοδοσίας αποδεικνύεται καθοριστική.

Κεφάλαιο 5: Προκλήσεις στην Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου.

5.1 Πολιτικές και Γεωστρατηγικές Επιρροές

Η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, ιδιαίτερα σε θέματα εγκλημάτων πολέμου, δεν πραγματοποιείται σε κενό αλλά εντός ενός περίπλοκου πλαισίου πολιτικών και γεωστρατηγικών συμφερόντων. Οι διεθνείς σχέσεις και οι ισορροπίες δυνάμεων ασκούν σημαντική επιρροή στην τήρηση και την επιβολή των κανόνων, καθιστώντας την εφαρμογή του δικαίου συχνά ευάλωτη σε παρεμβάσεις και συμβιβασμούς.

Οι πολιτικές σκοπιμότητες των κρατών-μελών των διεθνών οργανισμών συχνά υπερισχύουν της αυστηρής εφαρμογής του δικαίου. Η δυνατότητα των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να ασκούν βέτο έχει ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση αποφάσεων που αφορούν τη δίωξη εγκλημάτων πολέμου όταν εμπλέκονται οι σύμμαχοι αυτών των δυνάμεων. Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί

κενά στην εφαρμογή του διεθνούς δικαίου και υπονομεύει την εμπιστοσύνη στη διεθνή δικαιοσύνη.

Η γεωστρατηγική θέση των κρατών επηρεάζει επίσης το βαθμό στον οποίο υφίστανται κυρώσεις ή άλλες μορφές διεθνούς πίεσης για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Κράτη με στρατηγική σημασία ή ισχυρούς συμμάχους συχνά απολαμβάνουν ασυλία, ενώ μικρότερες ή λιγότερο ισχυρές χώρες υφίστανται αυστηρότερες κυρώσεις, γεγονός που οδηγεί σε επιλεκτική εφαρμογή και διπλά στάνταρ.

Παράλληλα, οι γεωστρατηγικές συμμαχίες και ανταγωνισμοί επηρεάζουν την εθνική πολιτική και την εφαρμογή διεθνών υποχρεώσεων. «Τα ισχυρά κράτη είναι πιο πιθανό να διαμορφώνουν τα αποτελέσματα της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης κατά τρόπο που να προστατεύει τα στρατηγικά τους συμφέροντα.» (Bosco, David, 2014, σ.168) .Τα συμφέροντα ασφαλείας, οι ενεργειακοί πόροι και οι περιφερειακές ισορροπίες μπορούν να οδηγήσουν κράτη σε στρατηγική σιωπή ή ακόμα και υποστήριξη παραβιάσεων, παρά τις διεθνείς τους δεσμεύσεις.

Επιπλέον, η πολιτική διάσταση επηρεάζει την αποτελεσματικότητα των διεθνών δικαστικών μηχανισμών, οι οποίοι συχνά εξαρτώνται από τη συνεργασία κρατών που μπορεί να είναι εχθρικά ή απρόθυμα να παραδώσουν υπόπτους ή να παρέχουν αποδεικτικά στοιχεία.

Η επιρροή των πολιτικών και γεωστρατηγικών παραγόντων αποτελεί, επομένως, ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια στην καθολική και αμερόληπτη εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου. Η αντιμετώπισή της προϋποθέτει ενίσχυση των θεσμών, αυστηρότερη εποπτεία και την ανάδειξη της διεθνούς συνεργασίας σε πλαίσιο δικαιοσύνης που θα υπερβαίνει τα εθνικά και γεωπολιτικά συμφέροντα.

5.2 Νομικά Ζητήματα και Προβλήματα στην Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου

Η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στις σύγχρονες συγκρούσεις συναντά πολύπλευρα νομικά εμπόδια που συχνά περιορίζουν δραστικά την προστασία που παρέχεται στα θύματα εγκλημάτων πολέμου. Παρά τη διαμόρφωση ενός εκτενούς και λεπτομερούς νομικού πλαισίου, οι πραγματικές δυσκολίες στην απονομή δικαιοσύνης παραμένουν σημαντικές, υπονομεύοντας την αποτελεσματικότητα της διεθνούς νομικής τάξης.

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα αφορά τη συλλογή και τεκμηρίωση αποδεικτικών στοιχείων. Σε εμπόλεμες ζώνες, η πρόσβαση σε πεδία συγκρούσεων είναι εξαιρετικά περιορισμένη λόγω της ασταθούς κατάστασης, των συνεχών εχθροπραξιών και της επικινδυνότητας για τους ερευνητές. Επιπλέον, πολιτικές παρεμβάσεις ή η εσκεμμένη παρακώλυση από εμπλεκόμενα μέρη καθιστούν συχνά αδύνατη τη διεξαγωγή ανεξάρτητων ερευνών. Η δυσκολία αυτή επηρεάζει καθοριστικά τη δυνατότητα προσκόμισης πειστικών αποδεικτικών στοιχείων που να ανταποκρίνονται στις υψηλές προδιαγραφές των διεθνών δικαστηρίων, όπου οι κατηγορίες πρέπει να αποδειχθούν πέραν πάσης αμφιβολίας.

Η πολυπλοκότητα των νομικών διαδικασιών αποτελεί επίσης εμπόδιο. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη διέπεται από αυστηρούς κανόνες και διαδικασίες που απαιτούν μεγάλο χρόνο και εξειδικευμένους πόρους για την εξέταση υποθέσεων. Επιπλέον, το νομικό καθεστώς χαρακτηρίζεται από περιορισμένη δικαιοδοσία των διεθνών δικαστηρίων, καθώς η αρμοδιότητά τους συνδέεται με τη συμμετοχή των κρατών στο Καταστατικό της Ρώμης ή την παραπομπή από τον ΟΗΕ. Κράτη που δεν έχουν δεσμευτεί νομικά μπορούν να παραμένουν απρόσβλητα, γεγονός που δημιουργεί σοβαρά κενά στο σύστημα λογοδοσίας.

Η συνεργασία των κρατών με τους διεθνείς μηχανισμούς διώξεων είναι συχνά ανεπαρκής ή ελλιπής. Τα κράτη καλούνται να συλλάβουν υπόπτους, να συλλέξουν αποδεικτικά στοιχεία και να διευκολύνουν τη δικαστική διαδικασία, ωστόσο, συχνά δεν επιδεικνύουν την απαιτούμενη πολιτική βούληση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα καθυστερήσεις ή και πλήρη αδράνεια, επιτρέποντας στους δράστες να αποφεύγουν τη δικαιοσύνη.

Επιπλέον, η παράλληλη ύπαρξη εθνικών και διεθνών μηχανισμών δικαιοσύνης δημιουργεί δυσκολίες συντονισμού. Συχνά, τα εθνικά δικαστήρια αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να ασχοληθούν με υποθέσεις εγκλημάτων πολέμου, είτε λόγω έλλειψης πόρων, είτε λόγω πολιτικής αδιαφορίας ή φόβου αντιποίνων. Η έλλειψη αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ δικαστικών φορέων εμποδίζει την ομαλή και ταχεία απονομή δικαιοσύνης.

Η ανεπάρκεια χρηματοδότησης και ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί ακόμη ένα σημαντικό εμπόδιο. Διεθνείς δικαστικές διαδικασίες είναι πολυδάπανες και απαιτούν εξειδικευμένους δικηγόρους, ερευνητές και δικαστές. Η εξασφάλιση σταθερών πόρων παραμένει πρόκληση, ειδικά σε περιόδους οικονομικής αστάθειας ή πολιτικής πίεσης.

Τέλος, η επιλεκτική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου εντείνει τα προβλήματα αποτελεσματικότητας. Όπως έχει επισημανθεί σε πολλές μελέτες, η εφαρμογή του δικαίου συχνά γίνεται με γεωπολιτικά κριτήρια, επηρεάζοντας τη νομιμότητα και την εμπιστοσύνη του διεθνούς συστήματος. Η αίσθηση ότι κάποιος παραβιάζουν τους κανόνες ατιμώρητοι υπονομεύει την ίδια την έννοια της δικαιοσύνης και αποθαρρύνει τα θύματα από το να επιδιώξουν αποκατάσταση.

Συνολικά, τα νομικά προβλήματα και οι πρακτικές δυσκολίες που εμποδίζουν την πλήρη εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου αποδεικνύουν ότι η προστασία των θυμάτων σε σύγχρονες συγκρούσεις παραμένει ανεπαρκής. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος λογοδοσίας και την προώθηση της δικαιοσύνης και της ειρήνης παγκοσμίως.

5.3 Ηθικά και Ανθρωπιστικά Διλήμματα

Η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στις σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις αποτελεί ένα πεδίο όπου η νομική αυστηρότητα συναντάται με βαθιά ηθικά και ανθρωπιστικά διλήμματα. Τα διλήμματα αυτά δεν αφορούν μόνο την τήρηση κανόνων, αλλά και τη δύσκολη ισορροπία μεταξύ της προστασίας της ανθρώπινης ζωής και της στρατιωτικής

αναγκαιότητας, που δοκιμάζουν τη δυνατότητα του διεθνούς δικαίου να επιτύχει πλήρως τον σκοπό του. Η επιλεκτικότητα στην εφαρμογή του διεθνούς ποινικού δικαίου υπονομεύει την αντιλαμβανόμενη νομιμότητα και την αυθεντία του.» (Kreß, Claus, 2015).

Η αρχή της αναλογικότητας είναι κεντρική σε αυτή την ισορροπία. Η νομική αυτή αρχή προβλέπει ότι η βία που ασκείται σε μια ένοπλη σύγκρουση πρέπει να είναι ανάλογη με το στρατηγικό όφελος και να αποφεύγεται η περιττή ή υπέρμετρη ζημία σε αμάχους και πολιτικές υποδομές. Ωστόσο, στην πράξη η εφαρμογή αυτής της αρχής είναι εξαιρετικά δύσκολη, ειδικά σε περιβάλλοντα όπου οι πολεμικές επιχειρήσεις διεξάγονται σε αστικές ή πυκνοκατοικημένες περιοχές. Ερευνητικό άρθρο της International Review of the Red Cross (2022) επισημαίνει ότι η δυσκολία διάκρισης μεταξύ στρατιωτικών στόχων και αμάχων οδηγεί συχνά σε σημαντικές απώλειες αμάχων, με αποτέλεσμα να εγείρονται σοβαρές ηθικές και νομικές ανησυχίες. Οι εκτιμήσεις της ζημίας και της ανάγκης για την επίτευξη συγκεκριμένων στρατιωτικών στόχων δεν είναι πάντα ξεκάθαρες ή αμερόληπτες, δημιουργώντας πεδίο αντιπαράθεσης και καχυποψίας.

Επιπλέον, η τεχνολογική πρόοδος έχει φέρει νέες προκλήσεις. Η χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones) και αυτόνομων συστημάτων όπλων έχει μεταβάλει την φύση των συγκρούσεων και την απόσταση μεταξύ εκτελεστών και θυμάτων. Σύμφωνα με ανάλυση του David Scheffer (2020), αυτή η «απόσταση» μειώνει την άμεση ανθρώπινη εμπλοκή στη λήψη αποφάσεων, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε λιγότερη επιφύλαξη και αυξημένο κίνδυνο παραβίασης των διεθνών κανόνων. Το άρθρο τονίζει ότι η αυξημένη χρήση τέτοιων τεχνολογιών θέτει ηθικά ερωτήματα για την ευθύνη των πολιτικών και στρατιωτικών ηγεσιών, καθώς και την ανάγκη για αυστηρότερη ρύθμιση και διεθνή εποπτεία της χρήσης τους.

Πέραν των τεχνικών ζητημάτων, το διεθνές δίκαιο και η κοινότητα αντιμετωπίζουν το περίπλοκο ηθικό δίλημμα της «ευθύνης προστασίας» (responsibility to protect - R2P). Όταν διαπράττονται μαζικά εγκλήματα ή γενοκτονίες, η διεθνής κοινότητα καλείται να επέμβει για να προστατεύσει αμάχους, χωρίς να παραβιάζει την κρατική κυριαρχία. Όπως επισημαίνει ο Bellamy (2006), αυτή η αντίφαση μεταξύ κυριαρχίας και προστασίας δημιουργεί έντονες διαφωνίες και πολιτικές αντιστάσεις, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η ομοφωνία για παρεμβάσεις, αφήνοντας σε πολλές περιπτώσεις τα θύματα χωρίς ουσιαστική προστασία.

Η ηθική διάσταση της εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου απαιτεί όχι μόνο νομική τελειότητα, αλλά και υπευθυνότητα, διαφάνεια και ευαισθησία από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων. Η ισορροπία μεταξύ στρατιωτικών αναγκών και της προστασίας της ανθρώπινης ζωής παραμένει ένα από τα πιο πολύπλοκα ζητήματα που καλείται να διαχειριστεί η διεθνής κοινότητα, καθώς οι συνέπειες των αποφάσεων αυτών επηρεάζουν άμεσα τη ζωή και την αξιοπρέπεια εκατομμυρίων ανθρώπων.

Η αντιμετώπιση αυτών των ηθικών διλημάτων είναι απαραίτητη για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στο διεθνές νομικό πλαίσιο και να διασφαλιστεί ότι η προστασία των θυμάτων δεν θα παραμένει απλώς θεωρητική αλλά θα γίνεται πράξη.

Κεφάλαιο 6: Πρακτική Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου σε Σύγχρονες Συγκρούσεις – Μελέτες Περίπτωσης Εγκλημάτων Πολέμου

6.1 Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στη Σύγκρουση της Ουκρανίας

Η σύγκρουση στην Ουκρανία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η πρακτική εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου σε σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις. Παρότι το κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία των αμάχων και τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών είναι σαφώς καθορισμένο, η εξέλιξη του πολέμου ανέδειξε σημαντικά ζητήματα συμμόρφωσης και αποτελεσματικής επιβολής.

Ενδεικτικό περιστατικό αποτελεί η υπόθεση της Bucha, όπου μετά την αποχώρηση των ρωσικών δυνάμεων αποκαλύφθηκαν μαζικές δολοφονίες αμάχων, γεγονός που διερευνάται ως πιθανό έγκλημα πολέμου και εγείρει σοβαρά ζητήματα παραβίασης της αρχής της διάκρισης και της προστασίας των μη συμμετεχόντων στις εχθροπραξίες. «Ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας χαρακτηρίζεται από εκτεταμένες παραβιάσεις των βασικών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, με τους αμάχους να υφίστανται το μεγαλύτερο κόστος της σύγκρουσης» (Nwotite, 2022). Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης η έκδοση ενταλμάτων σύλληψης από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για το έγκλημα πολέμου της παράνομης απέλασης και μεταφοράς ουκρανών παιδιών στη Ρωσία, εξέλιξη που καταδεικνύει την ενεργοποίηση μηχανισμών διεθνούς λογοδοσίας (International Criminal Court, 2023).

Η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας υποδηλώνει ότι ορισμένοι μηχανισμοί του Διεθνούς Δικαίου λειτούργησαν στην πράξη. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο προχώρησε σε έρευνες και δικαστικές ενέργειες, ενώ παράλληλα διεθνείς οργανισμοί συνέβαλαν στη συστηματική τεκμηρίωση παραβιάσεων, ενισχύοντας τη δυνατότητα μελλοντικής απόδοσης ευθυνών.

Ωστόσο, η σύγκρουση κατέδειξε και τις αδυναμίες του πλαισίου εφαρμογής. Η περιορισμένη δυνατότητα άμεσης αποτροπής παραβιάσεων, η εξάρτηση των διεθνών δικαστικών μηχανισμών από τη συνεργασία των κρατών και η δυσκολία σύλληψης υπόπτων αποτυπώνουν τα πρακτικά όρια της διεθνούς δικαιοσύνης.

Συνολικά, η περίπτωση της Ουκρανίας καταδεικνύει ότι, παρά την ύπαρξη θεσμών και μηχανισμών λογοδοσίας, η πρακτική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις. Το διεθνές σύστημα εμφανίζεται ικανό να ενεργοποιεί διαδικασίες διερεύνησης και καταλογισμού ευθυνών, αλλά λιγότερο αποτελεσματικό στην άμεση αποτροπή των παραβιάσεων, αναδεικνύοντας το διαρκές χάσμα μεταξύ κανονιστικού πλαισίου και πολιτικής πραγματικότητας.

6.2 Η Περίπτωση της Παλαιστίνης και του Ισραήλ

Η περίπτωση του Ισραήλ και της Παλαιστίνης αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η πρακτική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου όταν οι συγκρούσεις επηρεάζονται έντονα από γεωπολιτικά συμφέροντα. Παρά την ύπαρξη σαφούς κανονιστικού πλαισίου για την προστασία των αμάχων και τη ρύθμιση των εχθροπραξιών, η εφαρμογή των σχετικών κανόνων παραμένει περιορισμένη και συχνά ασυνεπής (Baylis, Smith & Owens, 2020).

Κεντρικό ζήτημα αποτελεί η πολιτικοποίηση των διεθνών μηχανισμών, η οποία επηρεάζει τόσο τη διαδικασία λήψης αποφάσεων όσο και την ενεργοποίηση μηχανισμών λογοδοσίας. Οι διαφορετικές στρατηγικές επιδιώξεις των κρατών και οι ανταγωνισμοί στο διεθνές σύστημα δυσχεραίνουν τη διαμόρφωση κοινής στάσης, οδηγώντας συχνά σε καθυστερημένες ή αποδυναμωμένες αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση, γεγονός που περιορίζει την αποτελεσματικότητά του.

Παράλληλα, η διαδικασία απόδοσης ευθυνών χαρακτηρίζεται από σημαντικές καθυστερήσεις. Αν και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει τη δικαιοδοσία του για πιθανά εγκλήματα που διαπράχθηκαν στα παλαιστινιακά εδάφη και έχει προχωρήσει στην έναρξη έρευνας, η πρόοδος των διαδικασιών παραμένει αργή, αντανακλώντας τη νομική και πολιτική πολυπλοκότητα της υπόθεσης. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει τις δομικές δυσκολίες της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, ιδιαίτερα όταν απουσιάζει ευρεία διεθνής συναίνεση (Schabas, 2017).

Εξίσου σημαντική είναι η περιορισμένη δυνατότητα επιβολής των διεθνών κανόνων. Η έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών εξαναγκασμού, σε συνδυασμό με την επιλεκτική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, ενισχύει την αντίληψη άνισης μεταχείρισης και υπονομεύει τη νομιμοποίηση των διεθνών θεσμών.

Συνολικά, η περίπτωση του Ισραήλ και της Παλαιστίνης καταδεικνύει ότι η αποτελεσματικότητα του Διεθνούς Δικαίου δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη κανόνων, αλλά και από την αποπολιτικοποιημένη και συνεπή εφαρμογή τους. Η αδυναμία ταχείας λογοδοσίας και επιβολής υπογραμμίζει τα όρια του διεθνούς συστήματος και αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης των θεσμών που είναι επιφορτισμένοι με τη διασφάλιση της διεθνούς δικαιοσύνης.

6.3 Κριτική Ανάλυση των Διεθνών Παρεμβάσεων

Η συγκριτική εξέταση των περιπτώσεων της Ουκρανίας και του Ισραήλ/Παλαιστίνης αναδεικνύει τόσο τις δυνατότητες όσο και τους περιορισμούς της πρακτικής εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου σε σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις. Παρότι το κανονιστικό πλαίσιο παραμένει κοινό, η ενεργοποίηση και η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών διεθνούς δικαιοσύνης διαφοροποιούνται σημαντικά, επηρεαζόμενες σε μεγάλο βαθμό από το γεωπολιτικό περιβάλλον κάθε σύγκρουσης (Baylis, Smith & Owens, 2020).

Στην περίπτωση της Ουκρανίας παρατηρήθηκε ταχεία κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας, με την ενεργοποίηση θεσμικών μηχανισμών διερεύνησης και λογοδοσίας. Διεθνείς οργανισμοί, δικαστικοί θεσμοί και κρατικοί φορείς αντέδρασαν σχετικά άμεσα, συμβάλλοντας στη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και στην έναρξη διαδικασιών απόδοσης ευθυνών. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, το διεθνές σύστημα είναι σε θέση να λειτουργήσει συντονισμένα και να υποστηρίξει την εφαρμογή των κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Αντίθετα, στην περίπτωση του Ισραήλ και της Παλαιστίνης η ενεργοποίηση των ίδιων μηχανισμών εμφανίζεται πιο αργή και λιγότερο συνεκτική. Οι πολιτικές διαιρέσεις και τα αντικρουόμενα συμφέροντα στο διεθνές σύστημα δυσχεραίνουν τη διαμόρφωση κοινής στάσης, γεγονός που επηρεάζει τόσο τη διαδικασία λογοδοσίας όσο και την επιβολή των σχετικών κανόνων. Ως αποτέλεσμα, η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου παρουσιάζεται περισσότερο αποσπασματική, αναδεικνύοντας τις επιπτώσεις της πολιτικοποίησης στη λειτουργία των διεθνών θεσμών (Cassese et al., 2013).

Παρά τις διαφοροποιήσεις αυτές, και στις δύο περιπτώσεις καθίσταται εμφανές ότι η αποτελεσματικότητα του Διεθνούς Δικαίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συνεργασία των κρατών και την ύπαρξη πολιτικής βούλησης. Οι μηχανισμοί διεθνούς δικαιοσύνης μπορούν να ενεργοποιηθούν και να συμβάλουν στην απόδοση ευθυνών, ωστόσο η περιορισμένη δυνατότητα άμεσης επιβολής και αποτροπής παραβιάσεων καταδεικνύει τα δομικά όρια του συστήματος.

Η σύγκριση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το Διεθνές Δίκαιο λειτουργεί αποτελεσματικότερα όταν συνοδεύεται από ευρεία διεθνή συναίνεση και θεσμικό συντονισμό, ενώ σε περιβάλλοντα έντονης γεωπολιτικής αντιπαράθεσης η εφαρμογή του καθίσταται πιο αβέβαιη. Κατά συνέπεια, το χάσμα μεταξύ κανονιστικού πλαισίου και πρακτικής εφαρμογής δεν οφείλεται στην ανεπάρκεια των κανόνων, αλλά κυρίως στις πολιτικές συνθήκες μέσα στις οποίες καλούνται να λειτουργήσουν.

Κεφάλαιο 7: Μελλοντικές Προκλήσεις και Υποστηρικτικοί Μηχανισμοί στην Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου για τα Εγκλήματα Πολέμου

7.1 Νέες Μορφές Συγκρούσεων και Επιπτώσεις στο Διεθνές Δίκαιο

Η φύση των σύγχρονων ένοπλων συγκρούσεων έχει υποστεί σημαντική μεταμόρφωση, γεγονός που προκαλεί σοβαρές προκλήσεις στην εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου. Οι παραδοσιακές έννοιες του πολέμου, που στηρίζονται σε σαφή όρια και διαχωρισμούς μεταξύ κρατών και στρατιωτικών δυνάμεων, έχουν πλέον επηρεαστεί από τη χρήση υβριδικών μεθόδων μάχης, τη δράση μη κρατικών δρώντων και την αξιοποίηση τεχνολογιών αιχμής, όπως οι κυβερνοεπιθέσεις.

Οι υβριδικοί πόλεμοι συνδυάζουν συμβατικές στρατιωτικές επιχειρήσεις με παραπληροφόρηση, οικονομικές κυρώσεις, κυβερνοεπιθέσεις, και έμμεση συμμετοχή μη κρατικών οργανώσεων ή παραστρατιωτικών ομάδων. Αυτή η σύνθετη μορφή πολέμου δυσχεραίνει τον διαχωρισμό μεταξύ στρατιωτικών στόχων και αμάχων, κάτι

που αντιβαίνει στις βασικές αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, όπως η αρχή της διάκρισης και της αναλογικότητας (Center for Strategic and International Studies [CSIS], 2024).

Η αυξανόμενη δράση μη κρατικών δρώντων, οι οποίοι συχνά λειτουργούν ανεξάρτητα ή κάτω από ασαφείς συνδέσεις με κράτη, δημιουργεί σημαντικά νομικά και θεσμικά κενά. «Καθώς οι κανόνες που ρυθμίζουν την προσφυγή στη χρήση ένοπλης βίας και τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών διαμορφώθηκαν με γνώμονα τον συμβατικό πόλεμο, οι ασαφείς, τα νομικά κενά και τα όρια εφαρμογής τους δημιουργούν ευκαιρίες — θετικές ή αρνητικές — στη σύγχρονη εποχή του πολέμου.» (Värk, R, 2020,29). Το διεθνές νομικό πλαίσιο αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εφαρμογή του καθώς οι κανόνες υπάρχουν, όμως η εφαρμογή τους και η απόδειξη ευθύνης είναι δύσκολη στην πράξη, γεγονός που επιτρέπει τη διαιώνιση παραβιάσεων και την ατιμωρησία. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα και η ασάφεια σχετικά με την ευθύνη και την ταυτότητα των δρώντων δυσχεραίνουν τη διεθνή συνεργασία και την εφαρμογή νομικών κυρώσεων (Geneva Center for Security Policy [GCSP], 2023).

Παράλληλα, η εισαγωγή των κυβερνοεπιθέσεων ως εργαλείο πολέμου έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται οι στρατιωτικές επιχειρήσεις. Οι κυβερνοεπιθέσεις μπορούν να προκαλέσουν εκτεταμένες διαταραχές σε κρίσιμες υποδομές, όπως ενεργειακά δίκτυα, τηλεπικοινωνίες, συστήματα υγείας και δημόσια διοίκηση, χωρίς να προκαλέσουν άμεσα φυσικές ζημιές ή θύματα. Αυτή η ασάφεια όσον αφορά το τι συνιστά νόμιμη επίθεση στον κυβερνοχώρο, καθώς και η δυσκολία απόδειξης ευθύνης, θέτουν σε δοκιμασία τους παραδοσιακούς κανόνες του πολέμου. Η διεθνής κοινότητα βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο διαμόρφωσης κανόνων που να καλύπτουν αυτή την «ψηφιακή» διάσταση των πολεμικών επιχειρήσεων (Schmitt, 2023).

Η παραπάνω πραγματικότητα καθιστά αναγκαία την αναθεώρηση και τον εκσυγχρονισμό του Διεθνούς Δικαίου, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στην πολυπλοκότητα των σύγχρονων συγκρούσεων. Απαιτείται η ενίσχυση των θεσμών, η θέσπιση νέων κανόνων και η προσαρμογή των υφιστάμενων, με στόχο τη διασφάλιση της προστασίας των αμάχων, την ορθή απόδοση δικαιοσύνης και την αποτελεσματική αντιμετώπιση των νέων μορφών πολέμου. Η έκθεση του United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR, 2023) υπογραμμίζει την ανάγκη ανάπτυξης εύελικτων και καινοτόμων νομικών μηχανισμών που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες προκλήσεις και να υποστηρίζουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Με τη σταδιακή εμφάνιση και επέκταση αυτών των νέων μορφών συγκρούσεων, η διεθνής κοινότητα καλείται να αναζητήσει λύσεις που θα διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, αποτρέποντας τις παραβιάσεις και προστατεύοντας τα δικαιώματα όλων των εμπλεκόμενων, ιδίως των πιο ευάλωτων, όπως ο άμαχος πληθυσμός.

7.2 Τεχνολογία και Νομική Αξιοποίηση Ψηφιακών Στοιχείων

Η ταχεία πρόοδος της τεχνολογίας έχει επηρεάσει καθοριστικά τον τρόπο με τον οποίο διερευνώνται και τεκμηριώνονται τα εγκλήματα πολέμου. Η χρήση δορυφορικών

εικόνων, δεδομένων από μη επανδρωμένα αεροσκάφη (drones) και ψηφιακών αρχείων αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος των διαδικασιών συλλογής αποδεικτικών στοιχείων σε διεθνείς δικαστικές διώξεις. Αυτά τα τεχνολογικά μέσα παρέχουν υψηλής ακρίβειας πληροφορίες που επιτρέπουν την καταγραφή συμβάντων σε πραγματικό χρόνο ή εκ των υστέρων, συμβάλλοντας στην ακριβή αποτύπωση των παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου.

Παρά τα πλεονεκτήματα αυτά, η χρήση τους συνοδεύεται από σημαντικές προκλήσεις. Η αξιοπιστία των ψηφιακών αποδεικτικών δεδομένων μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση, δεδομένου ότι τα δεδομένα αυτά είναι ευάλωτα σε παραποιήσεις ή αλλοιώσεις κατά τη διαδικασία συλλογής, αποθήκευσης και μετάδοσης. Επιπλέον, η επεξεργασία των δεδομένων απαιτεί εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις και την ύπαρξη αυστηρών πρωτοκόλλων για τη διασφάλιση της αυθεντικότητάς τους. Χωρίς αυτά, η χρήση τους σε δικαστήρια μπορεί να είναι επισφαλής και να υπονομεύει την απονομή δικαιοσύνης (M.Hussein, 2023).

Παράλληλα, τα νομικά συστήματα και οι διεθνείς οργανισμοί καλούνται να δημιουργήσουν και να υιοθετήσουν συγκεκριμένα πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές που θα ρυθμίζουν τη συλλογή, την επεξεργασία και την παρουσίαση ψηφιακών αποδείξεων. Αυτές οι ρυθμίσεις είναι κρίσιμες για να εξασφαλιστεί ότι τα ψηφιακά στοιχεία θα γίνονται αποδεκτά από τα δικαστήρια και θα συμβάλλουν ουσιαστικά στην απόδειξη της ενοχής ή αθωότητας των κατηγορουμένων C.Ragni, (2023).

Η αξιοποίηση της τεχνολογίας στη νομική διαδικασία προσφέρει επιπλέον πλεονεκτήματα, όπως η δυνατότητα παρακολούθησης και τεκμηρίωσης παραβιάσεων σε απομακρυσμένες ή δυσπρόσιτες περιοχές όπου η φυσική παρουσία διεθνών επιτηρητών είναι περιορισμένη. «Αποδεικτικά στοιχεία που παράγονται από χρήστες, συμπεριλαμβανομένων δορυφορικών εικόνων, φωτογραφιών και βίντεο, χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο για την υποστήριξη ερευνών και διώξεων διεθνών εγκλημάτων.» Koenig, A. (2017). Μέσω των τεχνολογικών αυτών μέσων, η διεθνής κοινότητα μπορεί να διατηρεί μια συνεχόμενη και αξιόπιστη ροή πληροφοριών, η οποία είναι απαραίτητη για την έγκαιρη αντίδραση και τη λογοδοσία (Bantekas & Nash, 2022).

Ωστόσο, παρά τα τεχνολογικά και νομικά βήματα προόδου, παραμένει σημαντική η ανάγκη για συνεχή επαγρύπνηση όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων και τη διασφάλιση των διαδικαστικών εγγυήσεων, ώστε να αποφεύγονται αδικίες που θα μπορούσαν να προκύψουν από την κακή χρήση ή υπερβολική εξάρτηση από ψηφιακά αποδεικτικά μέσα.

Συμπερασματικά, η τεχνολογία αποτελεί σήμερα βασικό πυλώνα στη διεθνή νομική πρακτική για την αντιμετώπιση εγκλημάτων πολέμου, αλλά η επιτυχής ενσωμάτωσή της προϋποθέτει τον προσεκτικό σχεδιασμό νομικών πλαισίων και την καθιέρωση τεχνικών προτύπων που θα εξασφαλίζουν τη διαφάνεια, την αξιοπιστία και τη δικαιοσύνη στις διεθνείς δίκες.

7.3 Ο Ρόλος των ΜΜΕ και ΜΚΟ στην Ενίσχυση της Διεθνούς Λογοδοσίας

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) αποτελούν θεμελιώδεις παράγοντες για την αποκάλυψη, την τεκμηρίωση και την καταπολέμηση των εγκλημάτων πολέμου. Μέσω της συνεχούς και αναλυτικής ενημέρωσης, τα ΜΜΕ διαδραματίζουν ρόλο «φρουρού» της δημοκρατίας και υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προβάλλοντας περιστατικά βίας, καταπάτησης δικαιωμάτων και παραβιάσεων διεθνών συνθηκών. Η εξάπλωση των πληροφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο επιτρέπει την ευαισθητοποίηση της διεθνούς κοινότητας και ασκεί πίεση προς τους υπεύθυνους, προωθώντας την ανάληψη δράσης σε πολιτικό και νομικό επίπεδο. Η δημοσιογραφική κάλυψη συμβάλλει καθοριστικά στην προβολή διεθνών εγκλημάτων στο κοινό και στην άσκηση πίεσης για την απόδοση λογοδοσίας (Bell, 2008).

Η δημοσιογραφική κάλυψη συμβάλλει επίσης στην ανάδειξη αθέατων πτυχών των συγκρούσεων, καθώς πολλές φορές αποκαλύπτει τα κρυφά ή συγκαλυμμένα εγκλήματα που διαφορετικά θα παρέμεναν άγνωστα. Μέσα από την έρευνα, τα ρεπορτάζ και τις μαρτυρίες των θυμάτων, τα ΜΜΕ μεταφέρουν τη φωνή των αδυνάμων σε ένα ευρύτερο κοινό, διαμορφώνοντας την κοινή γνώμη και ενισχύοντας τη λογοδοσία (N.Bernaz, 2022).

Οι ΜΚΟ, από την πλευρά τους, αποτελούν τον βασικό θεσμό που συνδέει την κοινωνία των πολιτών με τους διεθνείς οργανισμούς και τα δικαστήρια. Μέσω της συστηματικής συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, της επιτόπιας έρευνας και της παροχής υποστήριξης στα θύματα, οι ΜΚΟ διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην τεκμηρίωση των εγκλημάτων πολέμου. Η συνεργασία τους με διεθνείς φορείς, όπως ο ΟΗΕ και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, διευκολύνει τη διεξαγωγή δίκαιων και αποτελεσματικών δικαστικών διαδικασιών. Επιπλέον, οι ΜΚΟ λειτουργούν ως «θεματοφύλακες» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρακολουθώντας την εφαρμογή των διεθνών κανόνων και καταγράφοντας παραβιάσεις που μπορεί να διαφεύγουν της προσοχής των κρατικών φορέων.

Ωστόσο, το έργο των ΜΜΕ και των ΜΚΟ δεν είναι ανεμπόδιστο. Σε πολλές περιπτώσεις, η πρόσβαση σε εμπόλεμες ζώνες περιορίζεται από προβλήματα ασφαλείας, πολιτικές παρεμβάσεις ή ακόμη και εσκεμμένη παραπληροφόρηση και λογοκρισία. Η ασφάλεια των δημοσιογράφων και των ακτιβιστών σε αυτές τις συνθήκες τίθεται συχνά σε κίνδυνο, ενώ η δυσπιστία ή η κατασυκοφάντηση μπορεί να υπονομεύσει το έργο τους. Παράλληλα, οι προκλήσεις της παραπληροφόρησης και των «fake news» δημιουργούν ένα πολύπλοκο περιβάλλον όπου η αλήθεια δυσκολεύεται να επικρατήσει.

Επιπλέον, οι ΜΜΕ και οι ΜΚΟ πρέπει να λειτουργούν μέσα σε πλαίσια δεοντολογίας και αμεροληψίας, διασφαλίζοντας ότι η κάλυψη και οι εκθέσεις τους βασίζονται σε τεκμηριωμένα στοιχεία και ότι σέβονται τα δικαιώματα όλων των εμπλεκομένων, συμπεριλαμβανομένων των κατηγορουμένων (Mégret, 2005). Αυτό καθιστά το έργο τους όχι μόνο απαιτητικό αλλά και υπεύθυνο απέναντι στην αλήθεια και τη δικαιοσύνη.

Η σημαντική επιρροή που ασκούν τα ΜΜΕ και οι ΜΚΟ στην προώθηση της διεθνούς λογοδοσίας αποδεικνύεται και από την ικανότητά τους να κινητοποιούν τη διεθνή κοινότητα, να επηρεάζουν τις αποφάσεις κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών και να δημιουργούν ένα παγκόσμιο πλαίσιο ευαισθητοποίησης και δράσης. Η συνεργασία ανάμεσα σε αυτά τα δύο στοιχεία της κοινωνίας των πολιτών και τους θεσμούς διαμορφώνει τις συνθήκες για ένα πιο δίκαιο και διαφανές διεθνές σύστημα.

Συμπερασματικά, παρ'όλο που τα μέσα ενημέρωσης και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις λειτουργούν ως καταλύτες στην προσπάθεια προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου, ενισχύοντας την πίεση και την τεκμηρίωση που χρειάζεται δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την επίσημη διερεύνηση. Η ενίσχυση της δράσης τους, η προστασία της ανεξαρτησίας και της ασφάλειάς τους, καθώς και η προώθηση της συνεργασίας με διεθνείς φορείς, είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου και την προαγωγή της δικαιοσύνης σε παγκόσμιο επίπεδο.

7.4 Ενίσχυση Θεσμών και Προσαρμογή Νομικών Πλαισίων

Η συνεχής εξέλιξη των μορφών και μεθόδων σύγκρουσης καθιστά αναγκαία την ενίσχυση των διεθνών θεσμών που έχουν ως αποστολή την εφαρμογή και επιβολή του Διεθνούς Δικαίου, με πρωταγωνιστή το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ). Παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει μέχρι σήμερα, ο ΔΠΔ και οι σχετικοί θεσμοί συχνά αντιμετωπίζουν προκλήσεις όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, την ανεξαρτησία και την ευρύτερη αποδοχή τους από το διεθνές σύστημα.

Η αδυναμία καθολικής ένταξης και δέσμευσης των κρατών, οι πολιτικές παρεμβάσεις και η εξάρτηση από τη συνεργασία των εθνικών κυβερνήσεων περιορίζουν τη δυνατότητα άμεσης και ολοκληρωμένης δράσης, ιδιαίτερα σε κρίσιμες περιπτώσεις παραβιάσεων. Επιπλέον, η διαχείριση νέων μορφών πολέμου, όπως οι υβριδικές συγκρούσεις και οι κυβερνοεπιθέσεις, απαιτεί την εξέλιξη και αναπροσαρμογή των νομικών πλαισίων ώστε να καλύπτουν τα νέα αυτά φαινόμενα με σαφήνεια και αυστηρότητα (I.Nakamitsu, 2023).

Η αναμόρφωση αυτή μπορεί να περιλαμβάνει τη διεύρυνση της δικαιοδοσίας των διεθνών δικαστηρίων, τη βελτίωση των μηχανισμών συνεργασίας μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών, καθώς και την υιοθέτηση καινοτόμων διαδικασιών που να επιταχύνουν τις δικαστικές διαδικασίες και να εξασφαλίζουν την πλήρη και δίκαιη απονομή δικαιοσύνης. Η ενίσχυση της χρηματοδότησης, η εκπαίδευση και η ανάπτυξη τεχνικών και νομικών δεξιοτήτων αποτελούν επίσης κρίσιμα στοιχεία για την αποτελεσματικότητα των θεσμών αυτών.

Επιπλέον, η προσαρμογή των διεθνών κανόνων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις εξελίξεις στις τεχνολογίες πολέμου, την αυξανόμενη συμμετοχή μη κρατικών φορέων και τις νέες μορφές απειλών, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των αμάχων και η αποτροπή των παραβιάσεων. Η συνεργασία μεταξύ κρατών, διεθνών οργανισμών και κοινωνίας των πολιτών είναι ουσιώδης για την προώθηση αυτής της διαδικασίας μεταρρύθμισης και για τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού και προσαρμοστικού νομικού πλαισίου (Schmitt, 2023).

Η δυναμική φύση των σύγχρονων συγκρούσεων επιτάσσει την ευελιξία των θεσμών και την ικανότητα συνεχούς αυτοβελτίωσης, ώστε το Διεθνές Δίκαιο να παραμείνει εργαλείο ειρήνης, ασφάλειας και δικαιοσύνης σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται ραγδαία. Η ενίσχυση και ο εκσυγχρονισμός των θεσμών αποτελούν προϋποθέσεις για τη διατήρηση της νομιμότητας και της ηθικής βάσης του διεθνούς συστήματος. Ωστόσο, στην πράξη, η αποτελεσματική εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου προσκρούει σε συγκεκριμένα και επαναλαμβανόμενα εμπόδια. Η περιορισμένη συνεργασία των κρατών, ιδίως ως προς τις συλλήψεις και την παράδοση υπόπτων, η πολιτικοποίηση των διεθνών μηχανισμών μέσω γεωπολιτικών συμφερόντων, καθώς και η ανεπάρκεια οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, αποδυναμώνουν την επιβολή των κανόνων. «Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη λειτουργεί μέσα σε ένα βαθιά πολιτικοποιημένο περιβάλλον, το οποίο αναπόφευκτα διαμορφώνει τις δυνατότητες και τα όριά της.» Mégret, F. (2005). Παράλληλα, ο ρόλος των εθνικών δικαστηρίων παραμένει συχνά αδύναμος ή ασυνεπής, παρά την αρχή της συμπληρωματικότητας. Τα εμπόδια αυτά αναδεικνύουν τα δομικά όρια του ισχύοντος πλαισίου και οδηγούν αναπόφευκτα σε μια συνολική αποτίμηση της εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου, η οποία αποτελεί τη βάση των συμπερασμάτων που ακολουθούν.

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα και Προτάσεις.

8.1 Βασικά Συμπεράσματα της Έρευνας

Σε σχέση με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο αφορά το κατά πόσο το Διεθνές Δίκαιο εφαρμόζεται αποτελεσματικά στις συνθήκες των σύγχρονων συγκρούσεων και τον βαθμό στον οποίο επιτυγχάνει την προστασία των θυμάτων παραβιάσεων, η παρούσα έρευνα κατέδειξε ότι, παρά τη θεσμική και κανονιστική του συγκρότηση, η πρακτική του λειτουργία παραμένει σύνθετη και συχνά περιορισμένη.

Το ισχύον διεθνές νομικό πλαίσιο, όπως αυτό αποτυπώνεται στις βασικές πηγές του Διεθνούς Δικαίου και ιδίως στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, παρέχει ένα συνεκτικό σύστημα κανόνων που αποσκοπεί στον περιορισμό της βίας και στη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά τη διάρκεια των ένοπλων συγκρούσεων. Οι θεμελιώδεις αρχές της διάκρισης, της αναλογικότητας και της απαγόρευσης περιττής βίας επιβεβαιώνουν τη διαχρονική προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας να θέσει όρια στη διεξαγωγή του πολέμου και να ενισχύσει την προστασία των αμάχων και άλλων εύλωτων πληθυσμών.

Ωστόσο, προκύπτει ότι η ύπαρξη ενός ανεπτυγμένου κανονιστικού πλαισίου δεν διασφαλίζει αυτομάτως και την πλήρη συμμόρφωση των εμπλεκόμενων μερών. Η εφαρμογή των διεθνών κανόνων επηρεάζεται καθοριστικά από την πολιτική βούληση των κρατών, τις ανισότητες ισχύος και τις ευρύτερες γεωπολιτικές ισορροπίες, παράγοντες που συχνά περιορίζουν την καθολικότητα και τη συνέπεια της διεθνούς προστασίας.

Ως προς το ζήτημα της προστασίας των θυμάτων, καθίσταται σαφές ότι το Διεθνές Δίκαιο διαδραματίζει πρωτίστως έναν ρυθμιστικό και κατασταλτικό ρόλο, θέτοντας τα θεμέλια για την απόδοση ευθυνών σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων. Εντούτοις, η δυνατότητά του να λειτουργήσει αποτρεπτικά δεν είναι πάντοτε επαρκής, γεγονός

που έχει ως αποτέλεσμα οι άμαχοι πληθυσμοί να εξακολουθούν να εκτίθενται σε σημαντικούς κινδύνους, ιδιαίτερα σε συγκρούσεις υψηλής έντασης ή παρατεταμένης διάρκειας.

Συνολικά, η έρευνα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το Διεθνές Δίκαιο εξακολουθεί να αποτελεί θεμελιώδη πυλώνα της διεθνούς έννομης τάξης και αναντικατάστατο εργαλείο για την προάσπιση των ανθρωπιστικών αρχών. Παράλληλα, όμως, η αποτελεσματικότητά του δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη, καθώς εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη βούληση της διεθνούς κοινότητας να διασφαλίσει την ουσιαστική εφαρμογή του. Υπό αυτό το πρίσμα, το Διεθνές Δίκαιο δεν συνιστά ένα απόλυτα αποτελεσματικό σύστημα προστασίας, αλλά έναν δυναμικό μηχανισμό που, παρά τις αδυναμίες του, παραμένει καθοριστικός για τον περιορισμό της αυθαιρεσίας και την επιδίωξη της διεθνούς δικαιοσύνης.

8.2 Εκτίμηση της Αποτελεσματικότητας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου μέσα από τη Σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης.

Αναφορικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο εξετάζει κατά πόσο οι παρεμβάσεις και οι διαδικαστικές ενέργειες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη σύγκρουση Ισραήλ–Παλαιστίνης αναδεικνύουν τις δυνατότητες και τα όρια του θεσμού στην αντιμετώπιση καταγγελλόμενων εγκλημάτων πολέμου, η παρούσα έρευνα κατέδειξε μια σύνθετη πραγματικότητα όπου η θεσμική πρόοδος συνυπάρχει με ουσιαστικούς περιορισμούς.

Η ενεργοποίηση του ΔΠΔ και η έναρξη διαδικασιών διερεύνησης καταδεικνύουν ότι το διεθνές σύστημα διαθέτει μηχανισμούς ικανούς να κινητοποιηθούν ακόμη και σε πολιτικά ευαίσθητα περιβάλλοντα. Η δυνατότητα άσκησης δικαιοδοσίας, η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και η προοπτική ποινικής λογοδοσίας ενισχύουν τη διεθνή νομιμότητα και συμβάλλουν στη διατήρηση ενός πλαισίου δικαιοσύνης που υπερβαίνει τα στενά όρια της κρατικής κυριαρχίας. Υπό αυτή την έννοια, το ΔΠΔ λειτουργεί ως θεσμικός πυλώνας καταπολέμησης της ατιμωρησίας και ως φορέας ενίσχυσης των ανθρωπιστικών κανόνων.

Παράλληλα, όμως, η περίπτωση της σύγκρουσης Ισραήλ–Παλαιστίνης ανέδειξε με ιδιαίτερη σαφήνεια τα δομικά όρια του Δικαστηρίου. Η εξάρτησή του από τη συνεργασία των κρατών, οι περιορισμοί στην εκτέλεση ενταλμάτων σύλληψης και οι έντονες πολιτικές αντιδράσεις που συχνά συνοδεύουν τις ενέργειές του περιορίζουν την πρακτική του αποτελεσματικότητα. Επιπλέον, η αμφισβήτηση της δικαιοδοσίας του σε ορισμένες περιπτώσεις και οι χρονοβόρες διαδικασίες απονομής δικαιοσύνης εντείνουν την αντίληψη ότι η διεθνής ποινική δικαιοσύνη, αν και θεσμικά κατοχυρωμένη, δεν είναι πάντοτε σε θέση να ανταποκριθεί με την απαιτούμενη αμεσότητα.

Καθίσταται, συνεπώς, εμφανές ότι το ΔΠΔ δεν λειτουργεί σε πολιτικά ουδέτερο περιβάλλον, αλλά επηρεάζεται από τις γεωπολιτικές ισορροπίες και τις στρατηγικές επιδιώξεις των κρατών. Η πραγματικότητα αυτή δεν αναιρεί τη σημασία του θεσμού· αντιθέτως, αναδεικνύει τον απαιτητικό ρόλο που καλείται να διαδραματίσει σε ένα

διεθνές σύστημα όπου η δικαιοσύνη συχνά διασταυρώνεται με την πολιτική σκοπιμότητα.

Συνολικά, η μελέτη της συγκεκριμένης σύγκρουσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο αποτελεί έναν αναγκαίο αλλά όχι επαρκή μηχανισμό αντιμετώπισης των εγκλημάτων πολέμου. Οι παρεμβάσεις του ενισχύουν τη διεθνή λογοδοσία και διατηρούν ενεργή την προοπτική απονομής δικαιοσύνης, ωστόσο η αποτελεσματικότητά του παραμένει άρρηκτα συνδεδεμένη με τη βούληση των κρατών να συνεργαστούν και να υποστηρίξουν έμπρακτα το έργο του. Ως εκ τούτου, το ΔΠΔ αναδεικνύεται λιγότερο ως άμεσος μηχανισμός επιβολής και περισσότερο ως θεσμός διαμόρφωσης διεθνών προτύπων δικαιοσύνης, των οποίων η πλήρης πραγμάτωση εξαρτάται να αποτελεί ζητούμενο.

8.3 Προτάσεις για Βελτίωση της Εφαρμογής του Δικαίου.

Αναφορικά με το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο εξετάζει πώς η σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας αποτυπώνει την αποτελεσματικότητα και τους περιορισμούς των διεθνών οργανισμών στην πρόληψη, παρακολούθηση και αντιμετώπιση παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, η παρούσα έρευνα ανέδειξε μια διττή πραγματικότητα: αφενός την ικανότητα του διεθνούς συστήματος να κινητοποιείται σχετικά άμεσα, και αφετέρου τα δομικά εμπόδια που περιορίζουν την ουσιαστική επιβολή των κανόνων.

Η ταχεία ενεργοποίηση διεθνών οργανισμών, η συγκρότηση μηχανισμών διερεύνησης και η συστηματική καταγραφή πιθανών εγκλημάτων πολέμου καταδεικνύουν ότι η διεθνής κοινότητα διαθέτει πλέον θεσμικά εργαλεία παρακολούθησης και τεκμηρίωσης παραβιάσεων. Η συμβολή των αποστολών έρευνας, των ανεξάρτητων επιτροπών και των διαδικασιών συλλογής αποδεικτικών στοιχείων ενίσχυσε τη διαφάνεια και περιόρισε τη δυνατότητα συγκάλυψης σοβαρών παραβιάσεων, ενδυναμώνοντας παράλληλα την προοπτική μελλοντικής λογοδοσίας.

Ωστόσο, η σύγκρουση ανέδειξε με ιδιαίτερη σαφήνεια ότι η δυνατότητα των διεθνών οργανισμών να προλαμβάνουν ή να ανακόπτουν άμεσα τις παραβιάσεις παραμένει περιορισμένη. Οι πολιτικές ισορροπίες εντός των διεθνών θεσμών, και ιδίως οι διαδικαστικοί περιορισμοί στη λήψη δεσμευτικών αποφάσεων, επηρεάζουν καθοριστικά την αποτελεσματικότητα των συλλογικών παρεμβάσεων. Η αδυναμία επιβολής άμεσων συνεπειών σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων υποδηλώνει ότι το διεθνές σύστημα λειτουργεί συχνά περισσότερο αντιδραστικά παρά προληπτικά.

Παράλληλα, η περίπτωση της Ουκρανίας ανέδειξε τη σημασία της διακρατικής συνεργασίας και των συντονισμένων ενεργειών για την ενίσχυση της διεθνούς πίεσης προς τα εμπλεκόμενα μέρη. Οι κυρώσεις, η διπλωματική απομόνωση και η πολιτική στήριξη μηχανισμών διερεύνησης αποτελούν ενδείξεις ότι οι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο συλλογικής αντίδρασης, χωρίς όμως να διασφαλίζουν πάντοτε την άμεση συμμόρφωση.

Συνολικά, προκύπτει ότι οι διεθνείς οργανισμοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση της διεθνούς νομιμότητας και στην τεκμηρίωση παραβιάσεων του

ανθρωπιστικού δικαίου, η αποτελεσματικότητά τους όμως παραμένει άρρηκτα συνδεδεμένη με την πολιτική βούληση των κρατών και τους συσχετισμούς ισχύος στο διεθνές σύστημα. Υπό αυτό το πρίσμα, η σύγκρουση Ουκρανίας–Ρωσίας δεν ανέδειξε μόνο τις επιχειρησιακές δυνατότητες των διεθνών οργανισμών, αλλά και την ανάγκη περαιτέρω θεσμικής ενίσχυσης και βαθύτερης συνεργασίας, ώστε το διεθνές πλαίσιο προστασίας να καταστεί περισσότερο συνεκτικό και αποτελεσματικό απέναντι στις προκλήσεις των σύγχρονων πολέμων.

8.4 Κλείσιμο και Προβληματισμός για το Μέλλον

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να φωτίσει τη σύνθετη σχέση μεταξύ του υφιστάμενου νομικού πλαισίου και της πρακτικής εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου στα εγκλήματα πολέμου, αναδεικνύοντας την ένταση που συχνά παρατηρείται μεταξύ της θεωρητικής του συγκρότησης και της λειτουργίας του στο πεδίο των σύγχρονων συγκρούσεων. Η ανάλυση κατέδειξε ότι, ενώ το θεωρητικό πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου παραμένει ιδιαίτερα ανεπτυγμένο και θεσμικά κατοχυρωμένο, η πρακτική του εφαρμογή επηρεάζεται από πολιτικές, στρατηγικές και θεσμικές παραμέτρους που περιορίζουν την πλήρη υλοποίησή του.

Η διαπίστωση αυτή υπογραμμίζει ότι η αξία του Διεθνούς Δικαίου δεν εντοπίζεται μόνο στη διαμόρφωση κανόνων, αλλά και στην ικανότητα των διεθνών δρώντων να τους εφαρμόζουν με συνέπεια. Το χάσμα που εξακολουθεί να υφίσταται μεταξύ θεωρίας και πράξης δεν αναιρεί τη σημασία του διεθνούς νομικού συστήματος· αντίθετα, αναδεικνύει τη διαρκή ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών που γεφυρώνουν αυτή τη απόσταση και καθιστούν την προστασία των θυμάτων περισσότερο ουσιαστική.

Οι εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον καταδεικνύουν ότι η φύση των ένοπλων συγκρούσεων μεταβάλλεται συνεχώς, δημιουργώντας νέα δεδομένα για το τόσο το θεωρητικό όσο και το πρακτικό πλαίσιο εφαρμογής του δικαίου. Η εμφάνιση υβριδικών μορφών πολέμου, η δράση μη κρατικών δρώντων και η ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας θέτουν προκλήσεις που απαιτούν όχι μόνο κανονιστική προσαρμογή αλλά και αποτελεσματικότερους μηχανισμούς εφαρμογής.

Παράλληλα, καθίσταται εμφανές ότι η αποτελεσματική λειτουργία του διεθνούς συστήματος προστασίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συλλογική δέσμευση των κρατών και τη βούλησή τους να υποστηρίξουν ενεργά τη διεθνή νομιμότητα. Η ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας, η στήριξη των διεθνών θεσμών και η καλλιέργεια μιας σταθερής κουλτούρας λογοδοσίας αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για τη σταδιακή σύγκλιση μεταξύ του θεωρητικού προτύπου προστασίας και της πρακτικής του εφαρμογής.

Υπό το πρίσμα αυτό, το μέλλον του Διεθνούς Δικαίου συνδέεται άμεσα με την ικανότητά του να προσαρμόζεται σε ένα μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον χωρίς να απομακρύνεται από τις θεμελιώδεις ανθρωπιστικές αρχές που το διέπουν. Αν και η πλήρης ταύτιση θεωρίας και πράξης παραμένει ένα απαιτητικό ζητούμενο, η συνεχής

εξέλιξη των θεσμών και η αυξανόμενη διεθνής ευαισθητοποίηση δημιουργούν τις προϋποθέσεις για ένα πιο συνεκτικό και αξιόπιστο σύστημα διεθνούς προστασίας.

Εν κατακλείδι, το Διεθνές Δίκαιο για τα εγκλήματα πολέμου δεν αποτελεί ένα στατικό σύνολο κανόνων, αλλά ένα δυναμικό πλαίσιο που δοκιμάζεται διαρκώς από την πραγματικότητα των συγκρούσεων. Η διατήρηση της σημασίας του προϋποθέτει τη συνεχή προσπάθεια γεφύρωσης του χάσματος μεταξύ θεωρητικής πρόβλεψης και πρακτικής εφαρμογής, ώστε να παραμένει ένα ουσιαστικό εργαλείο προάσπισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ακόμη και στις πιο απαιτητικές διεθνείς συνθήκες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς Πηγές – Διεθνείς Συνθήκες και Νομολογία

Geneva Conventions (1949) and Additional Protocols (1977).

Hague Regulations Respecting the Laws and Customs of War on Land (1907).

Rome Statute of the International Criminal Court, UN Doc. A/CONF.183/9 (1998).

Vienna Convention on the Law of Treaties (1969).

Convention on the Prohibition of Chemical Weapons (1993).

Ottawa Treaty on the Prohibition of Anti-Personnel Mines (1997).

San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea (1994).

International Court of Justice (ICJ). *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, 8 July 1996.

International Court of Justice (ICJ). *Armed Activities on the Territory of the Congo (DRC v. Uganda)*, Judgment, 19 December 2005.

International Court of Justice (ICJ). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, Advisory Opinion, 19 July 2024.

ICTY. *Prosecutor v. Duško Tadić*, Case No. IT-94-1, Decision on Jurisdiction, 2 October 1995.

ICTY. *Prosecutor v. Stanislav Galić*, Case No. IT-98-29-T, Judgment, 5 December 2003.

ICTY. *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac*, Case No. IT-96-23, Judgment, 2001.

ICTY. *Prosecutor v. Anto Furundžija*, Case No. IT-95-17/1, Judgment, 1998.

ICC. *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Case No. ICC-01/04-01/06, Judgment, 2012.

ICC. *Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi*, Case No. ICC-01/12-01/15, Judgment, 27 September 2016.

International Law Commission (ILC). *Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, UN Doc. A/56/10, 2001.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Akhavan, Payam. “Reconciling Crimes Against Humanity with the Laws of War.” *Journal of International Criminal Justice* 6, no.1 (2008): 21–34.

Bellamy, Alex J., and Paul D. Williams. *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: Polity Press, 2021.

- Bohrer, Ziv. "Is the Prosecution of War Crimes Just and Effective?" *Michigan Journal of International Law* 33, no.4 (2012): 749–784.
- Bosco, David. "Crime and Global Politics: The Role of the International Criminal Court." *International Journal of Transitional Justice* 8, no.3 (2014): 393–411.
- Cassese, Antonio. *International Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Cassese, Antonio. "On the Current Trends towards Criminal Prosecution..." *European Journal of International Law* 9, no.1 (1998): 47–88.
- Cryer, Robert. *The International Criminal Court and Its Role in Global Justice*. London: Routledge, 2019.
- Forsythe, David P. *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Gunawan, Yordan et al. "The Effectiveness of International Law in Limiting Humanitarian Disasters in the Palestine-Israel Conflict." *Journal of Human Rights, Culture and Legal System* 5, no.1 (2025).
- Hall, Mischa Gureghian. "The War Crime of Outrages against the Personal Dignity of the Dead." *International Review of the Red Cross*, 2025.
- Hathaway, Oona A. et al. "What Is a War Crime?" *Yale Journal of International Law* 44 (2019): 55–98.
- Henckaerts, Jean-Marie, and Louise Doswald-Beck. *Customary International Humanitarian Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Kreß, Claus. "On the Selectivity of International Criminal Law." *Journal of International Criminal Justice* 13, no.3 (2015): 501–521.
- Melzer, Nils. *Targeted Killing in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Mégret, Frédéric. "In Defense of Hybridity." *Cornell International Law Journal* 38, no.3 (2005): 725–751.
- Nwotite, A. "Protecting Civilians in the Russia-Ukraine War." *UCC Law Journal* 2, no.2 (2022).
- Peters, Anne. "The Russian Invasion of Ukraine: An Anti-constitutional Moment in International Law?" *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 86, no.2 (2024).
- Rosen, Nathaniel. "Evaluating the Practice of Universal Jurisdiction..." *Journal of International Criminal Justice* 19, no.5 (2021): 1067–1093.
- Schabas, William. *An Introduction to the International Criminal Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
- Värk, René. "Legal Complexities in the Service of Hybrid Warfare." *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* (2020).

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Ατματζίδης, Θεόδωρος. *Εγκλήματα Πολέμου και Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2014.

Φράγκου, Δήμητρα. *Εθιμικό Δίκαιο και Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Κομοτηνή: ΔΠΘ, 2019.

Περράκης, Στέλιος. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο: Θεσμοί και Προκλήσεις*. Αθήνα: Σιδέρης, 2017.

Διαδικτυακές Πηγές και Εκθέσεις

Amnesty International. *Israel/Palestine: Gaza Civilian Deaths in Conflicts*, 2022.

European Commission. *International Humanitarian Law Overview*, 2024.

Human Rights Watch. *World Report 2023*.

International Committee of the Red Cross (ICRC). *What is International Humanitarian Law?*

International Committee of the Red Cross. *Ukraine Conflict: Protection of Civilians*, 2023.

Médecins Sans Frontières. *Yemen: Hospitals Under Fire*, 2017.

OPCW. *Report of the Fact-Finding Mission in Syria*. The Hague, 2014.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *Report on the Situation of Human Rights in Ukraine*, 2023.

United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR). *Strengthening International Law for Modern Conflicts*, 2023.

https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/armed-conflict-in-gaza-and-its-complexity-under-international-law-jus-ad-bellum-jus-in-bello-and-international-justice/9C3594273B2ADCE26A9E89E8A361DB3D?utm_source=chatgpt.com
10.1017/S0922156524000220

Gunawan, Yordan, Rian Ade Pangestu, Lista Arofa Hardiyanti, και Manuel Beltrán Genovés. 2025. "The Effectiveness of International Law in Limiting Humanitarian Disasters in the Palestine-Israel Conflict." *Journal of Human Rights, Culture and Legal System* 5, no. 1 (March 27, 2025). <https://doi.org/10.53955/jhcls.v5i1.307>.

Peters, Anne. 2024. "The Russian Invasion of Ukraine: An Anti-constitutional Moment in International Law?" *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 86 (2): 5–36. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2024.86.2.01>.

Akande & Shah (2010) *Immunities of State Officials* – PDF

Remler, P. (2020).

The OSCE's Special Monitoring Mission to Ukraine: A Case Study in Peacekeeping without Peace

Bosco, David. 2014. "Crime and Global Politics: The Role of the International Criminal Court." *International Journal of Transitional Justice* 8, no. 3 (November 2014): 393–411. <https://doi.org/10.1093/ijtj/iju020>

Kreß, Claus. 2015. "On the Selectivity of International Criminal Law." *Journal of International Criminal Justice* 13, no. 3 (July 2015): 501–521. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqv041>

Värk, R. (2020). *Legal Complexities in the Service of Hybrid Warfare*. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal, (6), 27–43. <https://doi.org/10.18523/kmlpj220732.2020-6.27-43>

Mehandru, Nikita, and Alexa Koenig. "Open Source Evidence and the International Criminal Court." *Harvard Human Rights Journal*, 2019.

Bell, Martin. "The Role of the Media in International Criminal Justice." *Journal of International Criminal Justice* 6, no. 3 (2008): 411–428. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqn021>

Mégret, Frédéric. "In Defense of Hybridity: Towards a Representational Theory of International Criminal Justice." *Cornell International Law Journal* 38, no. 3 (2005): 725–751. <https://scholarship.law.cornell.edu/cilj/vol38/iss3/3/>

Nwotite, A. "Protecting Civilians in the Russia-Ukraine War: The Obligation to Respect Basic Principles of International Humanitarian Law." *UCC Law Journal* 2, no. 2 (2022). <https://doi.org/10.47963/ucclj.v2i2.1120>